

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG14782	ImageGroup:	I1KG23883
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

Title:	སྐད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ། skad gsum yongs su rdzogs pa'i tshig mdzod chen mo/
Author:	རག་ཏུ་བེར་ raghu vira
Descriptor:	some type set print and most of them are hand written notes
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[new delhi]
Publisher:	[dr. lokesh chandra]
Date:	[n.d.]
Volume:	21
Total Volumes:	139
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at M/S Satluj Infotech Images, E-45, Sector 27 Noida, District Gautam Buddha Nagar, U.P. 201301 via New Delhi, IN for the Tibetan Buddhist Resource Center, 150 17th st., New York, NY 10011, U.S.A 2006. Comments: 6/2016

VOL. 21

HAPPEN
TO
CHURN

charring क्षाम मृ (अ) न

charring adj क्षाम ‡ (आ) Maitr S

1.8.9, (Pāṇ 8.2.53).

charred adj अङ्गारित, अङ्गारकित

(gana तारकादि १.४) — (said of

Agni) क्षामवत् Maitr S, TS 2, ‡

Ait Br 7.6, Kāty Śr 25, Sāṅkhya

charred to a cinder परिष्ठाण

6004
~~24~~

Ait Br.

Charter (usually a grant of
particular privileges or of
land) शासनम् (ये f आ)

Jājñ, Kāv, Rājat, etc charter

(often inscribed on copper or

stone) शासनम् (ये f आ)

Jājñ, Kāv, Rājat, etc.

chase ub II मृग् cl 4, 10 (Dhātup 26. 137. 35-46)

मृग्यति, मृगयते (मृगयति) RV, etc.

II परिकल्, परिकालयति MBh, R — प्रकल्,

प्रकालयति, MBh — प्रपत् caus प्रपातयति

MBh — भज् caus भाजयते Bhatt —

संवह् caus संवाहयति, संवाहयते Pañcat 5.

14.

to chase back प्रतिप्रही, प्रतिप्रहिणोति AV,

SBz to chase out of a place आक्षिप्,

आक्षिपति (abl) MBh 3. 539, BhP.

chase n II मृगया Mn, MBh, etc — आखेटः

Kāthās, आखेटकः Pañcat, Kāthās, Vet.

II आच्छेदनम् L (v.l आक्षेदनम् v.v) —

खेटः, खेटम् L — खेटनम् L — पापद्धि

f ~~v~~ Vcar, Pañc — मृगव्यम् Rājāt, MārkhP

— बेहाली Sinhās — व्यथनम् ifc Hcar.

chase personified (as one of the attend-

ants of Revanta) मृगया VarB&S a

dog trained to the chase अश्वेरिकः,

आश्वेरिकः.

II

chasing ^ अनुधावनम्. III

II

chaser ^ द्रावकः

chasing adj II ईर Nalac — प्रकलन

MBh, Hariv.

M. 10/1/17

II

chased adj मृगित L. ~~॥~~ द्रावित ~~BhP~~

I II द्रावित ~~BhP~~ BhP.

to wish to chase away बाध Desid

बिबाधिषते ĀpŚr, Sch.

chasm | I श्वभ्रः, श्वभ्रम् RV, etc — रन्ध्रम्

rarely रन्ध्रः ~~RV~~ RV, etc — विवरः, विवरम्

RV, etc.

| II अगाधः L — देवखातविलम् W —

पशानिः RV — बन्धूरः L — भ्रदः RV —

रुहकम् L — विद्रम् L = छिद्र —

विरोक्कः, विरोकम् L — विस्तृषः mww —

शुषि f L — संधिला (only L) .

a chasm in a rock पाषाणसंधि m

L chasm (in the earth, from)

which hot vapours arise)

ऋषीसम RV a chasm in the

Himâlaya mountains (through

which the Ganges flows) गामुत्ती

W having chasms खण्डः mf (मा) m

Sus., Var Br S, Pān 2.1.30, Kās.

chaste adj । II अनाह्नस्य śāṅkh Gṛ.

• Hṛ Gṛ — अलम्पट Bhp — अविप्लव ‡ (आ)

MBh (v.l.) — एकशामिन MBh 13.355

— कामारचारिन् MBh 13.5853, ब्रह्मचारिन्

कामारब्रह्मचारिन् MBh 1.443 & 4733,

Kathās ⁶⁶ 56.155, कामारव्रतचारिन् MBh

13.2039 — यतन्द्रिय MBh.

accompanied by a chaste wife

प्रयत्न पारिग्रह द्वितीय MN chaste from

infancy कुमारब्रह्मचारिन् Mn 5.159

a chaste woman साध्वी Mn, MBh, etc

having the membrum above (ie

chaste) ऊर्ध्वलिङ्ग, ऊर्ध्वलिङ्गिन्

one who leads a chaste life merely

from the absence of temptation

वैडालव्रति. m L one who leads a

chaste life. mere from the absence

of women वैशालव्रति m L.

Chastity n। वल्लभचरितम् # Hariv.

I II ~~दे~~ देहरक्षा MBh 3.17092.

a Brāhman who observes the ~~vow~~

of Chastity नाष्टिकः Rājat, Bh P

deviating from chastity ब्रह्मचर्य-

स्वत्ननम् m w life of chastity सुवर्ति

4
4/4
± mW living in chastity ऊर्ध्वरेतसु,

ऊर्ध्वरेत (Tār 10.12) mfn Gaut, MBh,
Hariv, Kathās, etc living in chastity

ऊर्ध्वमान्थिन् mfn Tār 2.7.1, BhP

observing chastity ब्रह्मचारिन् mf

(इणि) n RV, etc practising

chastity ब्रह्मचर्यवत mfn Apast,

MBh practising the vow of

chastity ब्रह्मव्रतधर mfn, a vow

of chastity ब्रह्मचर्यव्रतम् Brahmacarya

a vow of chastity ब्रह्मव्रतम् Pañcat

a vow of eternal chastity

कुमारव्रतम् like a woman who

observes the vow of chastity

ब्रह्मचारिणी w to practise

chastity व्रतधर .

Chastise vb । I दण्डय nom दण्डयति Mn 8 f,

yājñ 1 f, MBh 12, etc. — विनी, विनयते

yājñ, Kum — सिध् cl । (Dhātup 3.2)

सेधति (also मधते) Bhatt.

। II अनुशास — उष cl । ओषति cl 9

P, Mn 9.273 — प्रधृ caus प्रधारयति

MBh — प्रशास, प्रशास्ति (cp also A)

MBh, Kathās — बन्ध cl 9 बध्नाति

(rarely बध्नीते cl 1 बन्धाते, बन्धते MBh,

cl 4 बध्याते Hariv), Hit — शास

cl 2 (Dhātup 24 67) शास्ते (Ved.

and ep also शास्ते, शासति, शासते)

RV, etc.

chastising, cl 1 ताडनम् Yājñ 1.155,

MBh, etc — दण्डनम् Yājñ (also अ),

MBh 12.431, Kām, Kulārṇ 1.78.

chastisement = II शिक्षा Nyāyam, Sch.

I II निग्रहः Bhatt — शासनम् (ifc & आ),

Baudh, Mn, MBh, etc.

any chastisement निग्रहः Mn,

MBh, R, Pañc, etc chastisement

of pupil शिक्षा & w chastisement

of the body क्षपणम् PārGr, Gaut,

Mn 4.222, 5.71, MBh 13.5145.

chastiser n । I विनेतृ m Ragh, Mear.

I II शासः RV — शासकः Śis — शासन

m (ई) n (see पाकशासन, पुरशासन, राक्मि-

शासन, स्मरशासन) — शासितृ m Mn 7/17

— शास्तृ m MBh, Kāv, etc — संनियन्तृ

mfn (with gen) Mn 9.300.

chastiser of a dog विश्वकद्राकर्षः

Nir. 2.3, Sch chastiser of Kāma

स्मरशासनः Kum chastiser of Pura

पुरवैरिन् (Prasanna), पुरशासनः

(Kum) m chastiser of Rukmin

साक्षिशसनः Pañcar chastiser

of the god of love मनोभवशासनः

Bhām.

chastising शासिन mfn (only ifc)

Hariv.

6
6022
chastising enemies आशिशासिन

mfn Hariv.

to be chastised ताड्य mfn

~~An 8.299, yañ 2.161.~~

chastised adj I ताडित R 5.26.12,

Varāṇ. S, Kum 5.24, Śak 2.6, Ragh,

etc.

I II शासित Hit.

← to be chastised ^{adj} विनेय L-ताड्य

म. 8.299, Yājñ 2.161.

1-11-11 शासनीय MW.

to be chastised at pleasure

यथा कामवध्य mfn AitBr to be

corporally chastised वध्य mfn

AV, etc वध्य. to be chastised

✓ to be chastised →

शास Pass शास्येत, शास्येत MBh,

Kār, etc.

10-27

chat sub 1 I संलप , संलपाति Da's , H Paris .

10/10/18

chatter

I उष्णवारणम् Kum.

chapter ^{II} जल्य ल । जल्यति (ep. also Ā) W

— संजल्य, संजल्यति MBh R — लप्

ल । (Dhātup 10.8) लपति (ep. also लपते,

लप्यति) MBh, Hariv.

II परिजल्य, परिजल्यति MBh, Hariv — रप्

ल । रपति, रप् Intens सरपीति RV —

रिभ्, रेभ् ल । रेभति (accord to Dhātup

10.22, रेभते) Aind Bḥ — विलप्, विलपति

2
11/11/17

विलपति (rarely \bar{A}) MBh, Hariv.

to chatter together व्यतिजल्प, व्यति-

जल्पति Pāṇ 1.3.15, Vartt, Pat.

chatter n II जल्पाः (१ ~~उच्छा~~ उच्छादि) m pl

Bhp 10.47.13 — लपितम् AV — सम्प्रलापः

Sāh.

the chatter of a mad man उन्मत्तप्रल-

पितम् Kāś on Pāṇ 6.2.149 free

from mere chatter (as truth) विप्रलाप

mfn MBh

chatterer । II रेभः VS.

chattering । I जल्पनम् (Pāṇ 3.3.115 Kāś)

IN — संजल्पः MBh, Hariv.

। II कुभन्यु — नरिष्ठा (AV) नरिष्ठा (VS) —

वाक्काः m pl AV.

the act of chattering together संलपनम्

amorous chattering (of birds) चट्ट

(m n L) Śis 4.6, Bālar chattering

nonsense जोषवाकः RV 6.59.4 the

chattering of the teeth दन्तघर्षः ~~प्र~~

MarkP 43.22.

chattering adj 1I वाचल + (आ) Kāv,

Kathās — प्रलापिन् (generally ifc) MBh

R, Yājñ, etc.

II वग्वन् RV.

not chattering अलपन् AV 8.2.3 cha-

tering (said of birds) वाचाल + (आ)

Kāv, Kathās chattering with the

teeth दन्तवीणाम्वादयन् Pañcat 1.18.

$\frac{0}{1}$

chattered लपितं L.

it is chattered शब्द (impers) शब्दने

Niz. 1.18.

the fruit of ChattraKa

चक्राकरा

cheap adj । II अल्पकील — अल्पेन instr

(with a perf passp Pān 2.3.33)

Das — समर्घ Var Brs, Vas.

cheaper अर्घापचयेन instr Gaut.

cheapness सामर्थ्यम् Var Brs —

सुलभत्वम् Var Brs, Mālav, सुलभी.

भावः Kāv.

the cheapness or dearness of

commodities अद्यनलाबलम् Mn

9.329.

cheat pl II वञ्च Caus वञ्चयति, वञ्चयते

(instr or abl , in this sense more

properly A but some times also P)

MBh, Kāv, etc — हल् cl 10 (or Nom)

हलयति MBh 3. 4, Bhag 10. 36,

Ragh 16. 61 gīt 1. 4 & 16 — विप्रलम्,

विप्रलभते MBh, Kāv, etc — व्याजय

Nom व्याजयति Kathās.

I II गृध् caus गर्धयते Pāṇ 1.3.69

Kāś Bhatt 8.43 — प्रलम् caus

प्रलम्भयति Bh P — प्रलम्, प्रलभते

MBh, Bhp — रिप् RV — वञ्चनं कृ,

~~वञ्च~~ वञ्चनं कृ — विडम्ब, विडम्बयति

Śāk, Bhartṛ, Pañcat .

I III एर् cl । रुठते Dhātup 8.14 —

किरोडाट्य Nom किरोडाटयति gana

कण्डादि — कृ ल । कृति Dhātup

— खण्ड ल 10 खण्डयति — चप् ल 10

चपयति Dhātup 32.82 — चह ल 1.10

चहति, चहयति Dhātup 17.35 —

मञ्च ल । मञ्चते Dhātup 6.12 ल

मञ्च । मञ्चते Dhātup 4.37, मच् ल । मञ्चते,

— मुच ल । मुञ्चते Dhātup 6.12 —

मुञ्च ल । मुञ्चते Dhātup 6.12

व्यंस, व्यंसयति Divyâr — व्यच् cl 6

(Dhātup 28.12) विचति Dhātup .

to cheat by jugglery कुह cl 10

कुहयते Dhātup 35.47 to cheat

(said of a merchant) लुप् cl 6

Dhātup 28.137) लुम्पति, लुम्पते ~~campak~~

campak .

cheat adj । I कपटिन्, कपटिक ५ — छलिन्

m W — कितवः Bh P 8.20.3, Megh,

Amar — दाम्भिकः Mm, MBh, Harir —

कूटकारः W. कूटकारकः Mm 3.158,

कूटकृत् m yājñ — विप्रलम्बक ~~m~~

Rathās, Pral — स कैतव Rathās.

II उपधिकः Mm 6.258 — औपधिकः

Car कुहः R 2.109, 27, कुहकः

MBh, BhP, Kām — कुहकजीवकः

Var BrS, कुहुकजीविन् m MBh —

कुहकज्ञः Var BrS — कूटच्छदमन् m

Pañcat — कैरवः L — खर्परः L —

चक्रारः L — चिकन m L — चारः

yājñ 1.335 (Pañcat) Mricch

(Prāpṛit) Vaxx yogay. Heat,

Bharr — छद्मवेचिन् W — जालिक

1 (ई) ग् पर्वदि - डिङ्गः L

— दाण्डाजिनिकः Pāṇ 5.2.76 —

धवः L — धूर्तः also ibc

yājñ, MBh, Kāv, etc — धूर्तक

MBh, Kāv — धूर्तकृत् m W —

पुत्रकः L — प्रलब्ध MBh — फटा L

वकः (वक) (often fig) — भासकः

L — मायिन् m W — मैष्टिकः

Buddh रिपु m RV — वसि m

(only L) — वातपुत्रः L — व्यपदेश्य

W — व्यसक्तः L — प्राठः W, प्राण L

— शरणः (only L) — सञ्चत् m L

— मृगालः W — हरकः W — हारकः Rājat,

हारीतः MW

belonging to a cheat चौतिक

b (ई) W

cheating m I कपटः, कपटम् MBh, Bhartṛ

Raṁcat, etc — वञ्चनम् (वञ्चना)

MBh, Kāv, etc.

I II अतिसंधानम् — अनृतम् — अभिसिद्धि

m — कुत्सति & Kathās — कैतवी

R 5. 8 6, 19, Kum, Bhartr, etc —

खण्डनम् Ragh 19.21, Hit — परिकल्क-

नम् Dhātup — प्रतरणम् Saring P. L

(also तारणा) — वञ्चनम् MBh —

हारितः MW .

cheating of a very low kind

कुविडम्बना sarvad cheating

in money matters विनशाठ्यम्

Heat cleaver at cheating

वञ्चनापटित .

वञ्चयितृ

cheater adj. I / Hariv .

death - cheater

मृत्युवञ्चनः L .

cheating adj I प्रताक Bhartr, Vcar

I II कुहककार, कुहककारक .

cheating at play बुद्धूतवर्तिन

MBh 4.532 cheating ~~man~~ mankind

लोकदम्भक Mh 4.195 .

cheated adj असंसिद्धित — अभिवञ्चित

MBh 5.7506 — प्रलब्ध MW —

मुचित Ratnâv, Bhp — व्यसित W —

व्यवसित ± व्यवस्त Divyār — हत Kural.

to be cheated II वञ्छ .

II प्रवञ्छाव्य MBh — व्यसनीय

व, व्यसयितव्य Pancat. capable

of being cheated वञ्चनीय

R, Pañcal .

check ob II अवस्य P R 3.1.33

— विद्म्य Nom विद्म्यते Kāṭ, Rājāt

— वाच्य cl 1 वाच्यते ep and m c

also वाच्यते MBh, Kāṭ, etc — विष्टम्भ

caus विष्टम्भयति, विष्टम्भयते MBh, R, etc

* — निरुध्य, निरुणाद्धि, ~~निरुन्धे~~ RV,
निरुन्दे

etc — नियन् caus नियमति MBh,

Kāṭ, etc — रुध्य cl 7 (Dhātup 29.1)

रुणद्धि, रुण्द्धे (रुन्ध्यति, रुन्ध्यते, Bn,
etc, रुण्ध्यति MBh) RV (always with न)
etc — यम् ल । यच्छति (Ved also
यच्छते and Ved et यमाति, यमते) RV, etc.

I II अभिवाध्, अभिवाध्यते RV 8, 5.34

— अलङ्कृ Mn 8.16 — आवाध्

आवाध्यते — उद्यम्, उद्यच्छति TS

6.3.4.6, TBn 3.3.1.3 — उपपीर

caus उपपेडयति Kām — निबन्ध,
 निबन्धनाति MBh, Ragh — प्रतिसंह,
 प्रतिसंहयति, प्रतिसंहते MBh, R, etc —
 प्रतियु, प्रतियारयति, प्रतियारयते
 ŚBh — प्रबन्ध, प्रबन्धनाति ŚBh, etc
 — प्रतिबन्ध, प्रतिबन्धते (ep also
 प्रतिबन्धति) ŚBh — प्रतिहन्,
 प्रतिहन्ति (ep also Ā) MBh, Kāv, etc

— प्रीरुध् , प्रीरुणाद्ध , प्रीरु^{द्धे}~~न्ध~~

प्रीरुन्धीति , प्रीरुन्धीते TS, Bh, etc

— प्ररुध् , प्ररुणाद्ध , प्ररु^{द्धे}~~न्ध~~ Bh,

MBh — प्रसह् , प्रसहते (narely

प्रसहति) R — भञ्ज् ४ 7

(Dhātup ²⁹ 14.16) भन्नाक्ति MBh, Kāṣ,

etc — विधू caus विध्यायति (narely

विधारयते) S usñ — विनियम्, विनियच्छति

Mn, MBh, etc — विनिवृ caus विनिवारयति

MBh, Kāṇ, etc — विष्टम्भ्, विष्टम्भोति,

विष्टम्भोति Bhp — वृ caus pass

~~वृणीते~~, ~~वरयते~~ MBh, Kāṇ, etc —
वारयति, वारयते

वृ 5.9.1, वृणोति, वृणुते, वृणाति

वृणीते, वरीति, वरते RV, AV, Bhatt

— संयुज् caus संयोजयति MaitrUp

— संरुध्, संरुणाद्दि, संरुद्धे SBh,

etc — संवृ , संवृणोति , संवृणुते ,

Bhatt , Kathās — संस्तम्भ caus

संस्तम्भयति MBh, Kāv, etc — संस्तम्भ ,

संस्तम्भोति , संस्तम्भति Kāthās —

संह , संहति , संहते . MBh, Kāv, etc

— संग्रह (संग्रम्) , संगृह्णाति , संगृहीते

(Ved generally संगृह्णाति , संगृहीते)

MBh — संनिग्रह , संनिग्रहति MBh

संनिरुध्य, संनिरुणाद्ध MBh, Hariv

— सम्प्रसह, सम्प्रसहीत MBh —

स्वम्भ caus स्वम्भयति, स्वम्भायति

RV 10.76.4 — स्तम्भ, स्तम्भ caus

स्तम्भयति, स्तम्भयते Sushn — स्वा

caus स्वापयति, ~~स्वापयते~~ स्वापयते

SBh, etc.

I. III पील् व । पीलीत Dhātup

15.14.

the wish to check सरुत्ता Harvie.

check n I I निरोधः Mn, MBh, etc.

check adj ~~III डर्मल Ragh, etc~~

I II डर्मल mfn Ragh, etc —

उपरोधः MBh, Sushn, Pnab, etc —

निमृहीति v — प्रग्रहणः MW —

यमनः, यमनम् L, यम — वेगरोधः W

संग्रह: Kusum, Kull, Vet.

Keeping in check विप्रतिबद्ध: MBh

relating to a check औपरोधिक

mfn L supervision to any check

अनाद्युष्टि m without checks

अनर्गल mfn.

checking n II नियन्त्रणम् Rajat

विनिग्रह: MBh, Kāṭh, etc - रोचनम्

Kāw, Pm — विष्टम्भनम् Maitr Up

— विष्टम्भः Kām, BhP — संरोधनम्
MBh, Kāw, etc.

I II नियमः Mn, MBh, etc — प्रयामः W

— वन्धनम् (वन्धनी L) Amar —

वरः RV 1.143.5 — विधारणम्

Apñāt, MBh, etc — विरोधनम्

Nik 6.1 (Sch) — संधारणम् Rñāt,

Susha, Car, Heat — संनियच्छनम्

MBh 8. 1654 — स्मरणम् MBh,

स्मरणा .

the act of checking I I शब्दः .

संयमनम् VP .

I II यमः Bhp. the checking of

horses हयसंराहणम् MBh .

I II ^{adj} निरुन्धत् ~~myh~~ Sak — विषमिन्न

Sush — संयमन Vahni P, संयमन

↓ (ई) MBh, Puh — नियामन ↓ (इन्हा)

MBh, Kām, Sarvad.

II विचरण ↓ (ई) S Bh —

विचारिन Vāgbh — विनिर्वोचिन

Harav — स्तम्भन ↓ (ई) MBh, R.

not checking अनाद्युष AV 6.

21. 3 checking the internal feeling

feelings अन्तर्यामिन् m SBh

14, Mund Up.

checked adj II नियन्त्रित Kāṣ —

अवसद्ध Sāk, Sāh — निरुद्ध RV,

etc — निवृहीत MBh, etc — विवृद्ध

MBh, R, Sūṣh — संयमित Ragh —

सद्ध RV, etc — नियमित MBh, Kāṣ,

etc — नियत Mn, MBh, etc.

II अनुसूद्ध — अपप्रसर Dhammas

— आधृष्ट (आ) T — ~~अधृष्ट~~

~~अधृष्ट~~ — निषिद्ध S Bh, Mn, MBh,

etc — प्रतिसूद्ध Mn, MBh, etc —

प्रतिसंहत R — प्रतिस्तद्ध Bhatt —

प्रतिहत MBh, Kāṭh, etc — प्रबद्ध

— बद्ध (i) MBh, Kāṭh, etc

— बहुरूप (आ) — भवन् Mn,

MBh, etc — यमित — सगुण MBh,

Kāu, etc — विद्युत, MBh, Kāu, etc

— विनियत Bhag — वृत RV —

स्खलित Kāu, Pañcat, Bhp .

checked (as a carriage in motion)

विनशीकृत MBh, Rājat, Kathās

checked in an onset सगुणस्य

MW checked in one's progress

परिभ्रमकम् MBh easily checked

स्वग्रह Kām.

to be checked I संयम्य Car —

रोच्य — वाच्य Kāv, Kathās, Pun,

etc — स्तम्भनीय MBh — नियन्तव्य ॥,

Mn, MBh, etc — यन्तव्य Maitn^s,

MBh.

I II प्रगृहीतव्य Vajracch — प्रयाम्य

Jātakam — वारणीय — नार्य MBh,

Kāv, etc — संहार्य MBh, R —

स्वाप्य MBh .

being checked वाद्य Kāv,

Kathās, Puṣ, etc — स्तम्भिततम्,

being checked in निरुध्यमान

MW. having checked नियम्य

MBh, R, etc .

having checked नियम्य MBh, R, etc.

to be checked विशुद्ध pass

विशुद्ध R, Kathās, etc.

difficult to be checked

दुर्नियन्तु ~~R~~ RV.

cheek n II गण्डः Vājñ, etc — गण्डस्थलम्

(if t आ, ई) Mālav, Bhartṛ, Pancat गण्डस्थली

L, etc.

II

अप्सस् n BR — कन्दल mb (आ) n W —

गण्डदेशः, गण्डप्रदेशः W — गण्डलेखा Ragh 7.10,

Kum=7, Kir 16.2 — गण्डशैलः (if t आ) Siṣ

4.40 — गण्डः Kāṣṭh 8.59, Vṛac 8.67,

ŚāringP — हनु n ŚBṛ — शिप्रे t du

RV.

along the cheek अनुकपोलम् Sis 5.35

an elephant's cheek कटि, कटी & २ करीक

ifc the cheek and temples मल्लः १

the cheek and temple कन्दल म् (आ) n

W the cheek bone कपोलफलकम् (ifc &

आ) Amar कपोलभिन्नि & Bhartṛ, Sis

the cheek fancifully regarded as a flat

piece of wood गण्डफलकम् W the

cheek of an elephant कटभू to sis s.

46 the cheek (of men or elephants etc)

कपोलः (ife to mī) Sussr Yājñ, Ragh, etc

an elephant's cheek शत्रुः L enemy of

the cheek गण्डारि m Bhpz filling the

cheeks गण्डपूरण mtn Mālatīm having

yellow (golden) cheek-guards on (his)

400
helmet हरिशिप्र mfn RV the side of

a cheek कपोलपालि to Kād as far as

the cheeks आगच्छ Sak, Megh having

beautiful cheeks सुकपोल mf (आ) १ BHP

— सुशिप्र mfn RV सुशिमिन् mfn MW

having full cheeks शिप्रवन् mfn RV 6.

17.2 (said of Ribhus) having iron cheeks

(on the helmet) अयःशिप्र mfn RV 4.37.

4 having large cheeks अतिगण्ड mfn

one whose cheeks are not broken अतिगण्ड

mfn RV 10.105.7. the region of the

cheeks गण्डपाली mālatīm striking the

cheeks (as a token of confession of fault)

कपोलताडनम् MW swelling of cheeks

गण्डपूरण mfn mālatīm — (blowing) with

full cheeks पूर्णमुखम् instr MānS

full checked शिप्रवत् mfn RV 6.17.2

शिप्रिणीवत् शिप्रिन् mfn RV geat great

checked महाकपोतः L.

1

cheer vb । I प्री cl १ प्रीणाति, प्रीणीत

cl ५ प्रीयते (ep, and m a also

प्रीयते, प्रियते, प्रियति) P, RV, etc.

। II उद्भृष् caus उद्भृषयति RV, 5.21.

5, 10.103.10, AV 5.20.8 — उन्मद् P

— प्रतिमुद् caus प्रतिमोदयते ऽB५—

रण caus रणयति, रणयते RV —

वृध् cl । वर्धते (Ved and ep

also वरति) trans P, RV.

to cheer together at अभिसन्तु

A (acc) RV to cheer together

towards अभिसन्तु A (acc) RV

to cheer up उपमद्, उपमदति

SB 1.4.2.1

2 II प्रह्ला-√नु RV — उपहे only

(Pām 1.3.30 उपह्वयः Ait B 3.20.1,

Āśvśś ~~2~~ 2.16.18 (rarely P,

Kathās, BhP) . ~~आश्वस~~

to cheer up आश्वस caus

आश्वसयति MBh, Śuśś,

Ragh, Rām, etc — समर्थ

समर्थयते (rarely ~~स~~ समर्थयति)

Kathās .

a cheer of victory जयशब्दः

śaka, Var B & S, Bh P 8 —

जयाशिस f MBh 3.1477, Hariv

3784, R, Kum 7.41: greeted with

cheers स्वभिगूत mbn TBr.

cheering n.I समाशसनम् R, Vikar,

Pañcat — प्रसादनम् MBh, Kāv,

etc.

cheering up अप्वासः —

आश्वासनम् MBh, R, Pañcat

Kathās.

cheering adj. ^{प्रसादन} ॥ १ ॥ (इ) R, सुश्र

Bh P.

॥ ॥ प्रसादनीय Lalit —

संहादिन् MBh, Kām.

cheering adj. आमोद ^{अमोद} ॥ (अ)

श्रु, Kātry श्रु.

to be cheered ^{mfn} समाश्वास्य R, Kathās.

to be cheered up आश्वाहनीय

mfn Ullārar — संस्थापयितव्य

mfn Kād .

cheerful adj । I हृषित ~~RV~~ RV,

MBh — आनदिन् Kathās —

साह्लाद Pañcat — सुमुख १ (ईor

आ) MBh, R, etc.

II अदुर्मख RV 8.75.14 — अविधुर

Si's 12.8 — उदुर Si's 5.64, Ragt

Ragh, Kathās, etc — ऊर्द ६ (ई) IT

gana गौरादि Pāṇ 4.1.42 —

निरवसाद ६ (आ) Gūt — प्रतीत AitBr,

MBh, etc — प्रफुल्ल, प्रफुल्ल Pāṇ

7.4.89, Sch — प्रमन^स MBh, Kāv

— प्रमणस Hariv — प्रहीत Pur,

Hariv, Kār, etc — मरव RV, 32

— मरवस्यु RV — मत्सर RV — मनस्विन्

R — मन्दन १ (आ) RV, TS — मन्दयु

RV — मदिन् RV — मन्दु RV —

मोदिन् Maithrūp — रंसु RV 2.4.5

— रतिमत् Kathās — विज्वर १ (आ)

MBh, R, etc — सुमनस RV, etc —

सुमनस्व Hcar — सुवृध् RV —

सौमनस्यवत् Ragh — सौम्य f (ई)

later आ, once in RV, सौम्या) MW.

not cheerful अनाह्लाद becoming

cheerful आश्वासिन् Śak 35a

cheerful (as the eye) विशद

Kalid, Śis, Rājat cheerful

(as the mind) विशद Kālid,

Śis, Rājat cheerful (as a smile)

विप्राद Kālid, Sis, Rājat

disposed to be cheerful हर्षित

MBh, Rājat exceedingly

pleased and cheerful प्रहृष्ट-

मुदित R having a cheerful

countenance हृष्टवदन MW

having a ~~che~~ cheerful face

सुमनामुरव f*(ई) Śān^kkhlyr

— नान्दीमुख f (ई) sinhās

— प्रहृष्टमुख, प्रहृष्टवदन ^h Mār~~X~~P

in a cheerful mood हृष्टरूप

MBh .

to be cheerful II प्रहृष्, प्रहृष्यति

MBh, Kāv, etc .

II उद्, उद् cl । उदिते L —

मरवस्य Nom मरवस्यति, मरवस्यते RV—

सुमनस्य Nom सुमनस्यते RV, AV, VS

TBR, यश्, श्र S — सुमनाय Nom

सुमनायात्
सुमनायति RV

to become cheerful सुमनाय Nom

सुमनायते ४ भृशादि to become

completely cheerful अतिप्रसद्,

अतिप्रसदति to wish to make

cheerful प्रतिमुद् ^d Beside of caus.

प्रतिमोदयिषति ऽ B१.

cheerfully II सुमुखन.

II कुशलम् ~~and~~ (incomp) gana

विस्पष्टादि B१ P — हृष्टवत् MB१.

to be eaten cheerfully प्रीतिमोज्या

MW.

cheerfulness प्रसौमुख्यम् Bear,

^a ~~Tata~~ ^k ~~Kam~~ .

II अविषादः MBh I.71.00 — प्रतिसक्ति

b Ratnân^u — विकासः Das, Sis —

~~cheer~~ विलासिता, विलासित्वम्, Hariv

Māhar, Rājat — सौमनसः VS, AV

सौमनस्यम् Ragh, Suśr, Kathās

cheerfulness of mind वैशद्यम्

(with मनसि) causing cheerful-

ness of mind सौमनस्य mfn Bhp.

cheerless adj | II ^{अनन्द} ~~अनन्द~~ — अमद mbn

Bhatt .

1-
a kind of chemical apparatus गैर:

L.

the river Chenab (in the Punjab)

चन्द्रभागा (१ बह्वादि) MBh, BhP

5.19.18, Rājat, Hit — चन्द्रभागी

१ बह्वादि (cf Ganar 52. Sch),

चन्द्रभागसरित् ॥ VarBrS 26.27.

107
)
Chenopodium । II चाण्डिलः L - वसुकः

L — शाकराज, शाकराजः m L —

शाकवीरः L .

Chenopodium (a kind of pot-herb)

राजशाकम् L a field producing

Chenopodium वास्तुशाकटः ,

वास्तुशाकटम् , वास्तुशाकिनः, वास्तु-

शाकिनम् , वास्तुशाकटा, वास्तुशाकिना L

a kind of Chenopodium लाहित

दला L — रक्ताचक्षिका L —

कुटिलार: Car a variety of

Chenopodium क्षारदला L —

क्षुद्रवास्तुकी L.

257/1
-1-

Chenopodium album । II घनामलः L

— चक्रवर्तिन m L — चन्द्रिलः L

— ज्वरघ्नः L — टक्कदेशीयः L —

पांसु पत्तम L — पिण्डपुष्पकः L —

रामम L — वस्तुकम W — वामः ,

वामम L — वास्तु n L — वास्तुकः ,

वास्तुकम Su¹ २ — वास्तुकः , वास्तुकम

L — शाकश्रेष्ठः MW.

Page
1

chequered adj. अन्वस्त S Br.

a chequered cloth for playing

at draughts etc पञ्चाली W

— पञ्चनी L — शारिफट्टः MW,

शारिफलम्, शारिफलकः, शारिफलकम्

L.

cherish ७६ II संवृध् caus संवर्धयति MBh, Kāu.

etc — प्रवृध् caus प्रवर्धयति Kathās —

लल् caus ललयति, ललयते MBh, Kāu, etc

— लङ् cl 10 लाडयति Dhātup 32.7 —

सम्भू- caus सम्भावयति MBh जुष् caus Ā

RV. —

I II उपाव्, उपावति. RV, AV. 1.16.2, SBh 3 —

चल् caus चालयति Dhātup 32.68 (v.l for

बल्) ~~बल्~~ — जाय Nom RV 6.12.4 —

त्रे ~~त्रे~~ ल । त्रायते — परिशील, परिशीलयति

Prasanna — परिह, परिहरति, परिहरते Lalit

— घृ ल १ (Dhātup 31.19) घृणाति RV, ल 6

(घृण् - Dhātup 28.40) घृणाति RV, ल 3 (Dhātup

25.4) पिषति RV (also अ) RV, AV — भू

caus भावयति rarely भावयते AitUB, MBh,

etc — वरिवस्य Nom वरिवस्यति Bhatt, Sōy

— वृध् caus वर्धयति, वर्धयते (in later language also वर्धापयते) RV, etc — वल् caus

वलयाते, वालयाते W — सचनस्य Nom सच-

नस्यते RV 10.4.3 — सेव लृ । सेवते (sa-

rely-सेनाते) Kathās.

2 I अनुपा caus अनुपालयति, अनुपालयते

2 II प्रभू caus प्रभावयति B३, MBh, etc — बन्ध्

लृ १ बध्नाति (saverely बध्नीते लृ । बन्धाति,

बन्धते MBh लृ 4 बध्यति Hariv MBh,

Kāṇ, etc — भृ ल 1 (Dhātup 22.1) भरति ,

भरते ल 3 (Dhātup 25.5) बिभर्ति, बिभृते ल 2

भर्ति RV, etc — व्यवह , व्यवहरति , व्यवहरते

(acc) MBh — सम्भृ , सम्भरते R.

to cherish (plants) सेव का सेवयति

Bhartṛ.

cherishing n II लाडनम् Cān (प लालनम्)

I II प्रतिपालनम् MBh, Kāṇ, etc.

the act of cherishing परिपोषणम् BHP

cherishing servants भृत्यभरणम् MBh

2 II अन्धः (ibc) Haxiv, Kālid — भरणम् L

— भरस् n RV, AV, Pañcan Bḥ.

cherisher n II प्रेतृ mfn RV, SāṅkhŚḥ

प्रेणि mfn RV 1. 112. 10.

one who cherishes II पोषयितृ mfn L —

गोमृ mfn (गी ŚBḥ, Gobh, MBh 13) n

(g याजन्नादि Ganar 99) AV, TS 4, TB 2

SBr, ĀśvG, etc.

cherishing adj II पुष्टिद ~~व~~ Hariv, Var,

SuS 2 पुष्टिदावन् ‡ (अरी) KauS — पोषण

— पलायित् — जोष्ट ‡ (~~मोम~~ du जोष्ट)

RV 4.41.9, VS, ĀśvS 2.16, ŚākhS 8.

18.6, MānG, Nis जोषयित् SBr 9.2.3.10,

Nis 9.41 ‡ (‡ जोषयित्).

६०१७ x
६।II उपावी VS 6.7 — पारक ६ (ई) 14 —

पुष (ifc) — भावयेत् Ait UP, MBh —

भावयु RV 10. 86. 15.

cherishing multitude I भूरिपोषिन्

RV.

cherishing the body of a son पुत्रपिण्ड —

पालनः (with उपवास) Sak 2. 16/17 (v. l.)

पुत्रपिण्डपारण) cherishing the undeserving

अपात्रभृत्.

cherishing science II विद्यानुपालिन् W.

cherishing the plants (with light)

ग्रहपुषः L cherishing the position of

aversion विरागविषभृत् MW.

cherished adj. I संवर्धित MBh, Kāv, etc

लालित MBh, Kāv, etc — पोषित MW

पलित MBh, R, etc — हृदित MBh,

R, etc — ह्य † (आ) RV, TB_२, Bhp.

III द्वष्ट RV, ŚB_२, KātyŚ_२, Mn, Pañcat,

Śak, etc — दयित MBh, R — परिपुष्ट,

परिपुष्टा Yājñ — पुष्ट Mn, MBh, etc —

प्रातिपालित — वृंहित MBh, Hariv, etc —

भावित MBh, Kāv, etc — ~~विविध~~ वरिव-

स्थित इ.

much cherished सुप्रीत † (आ) Pañcar

6/00¹⁰

2 II लम्बित W — वस्तुकृत Buddh.

cherished by all विष्णवार ५ (भा) RV

(Sāy) the cherished object विशेषोच्छ-

सितम् well cherished सुभृत RV.

to be cherished 2 II भरण्य W — भार्ये

TS. B३, Nariv. &

Conitd

a class of object to be cherished (as

sacred fire) पोष्यवर्गः W

to be cherished । I पोषितव्य ~~म्~~ म् W.

। II पानीय म् W. — भावनीय म् MBh —

भावयितव्य म् Hit UP.

2 II भरण्य म् W — भाय म् TS, Bṛ,

Hariv.

a class of objects to be cherished (as

sacred fire) पोष्यवर्गः W.

chessman n ।। शारि m Kād — शारि m

Pañcad .

।II खेलनी L — गलहः W — शारिभृङ्गल.

L — शारी Naish — सारी, शारी.

chess-board ।I शारिपट्टः MW,

शारिफलम्, शारिफलकः, शारिफल-

कम् L .

।II पञ्चनी L .

chess-square कोष्ठम् Var Br 5

53.42, Hcat Tithyād, Kalagīr

Sch game at chess बुद्धिद्युतम्

Pañcad the horse (in the game

of chess) अश्वः a kind of

chess-board विन्दुतन्त्रः, विन्दुतन्त्रम्

L a kind of chess (played by

four parties) चतुरङ्गम् Tithyād

a kind of die used at chess शारः

(also शारक) Bhartr, Da's a man

at chess नरः L — जनुपुत्रकः L

a move (at chess etc) परिणायः L

moving (at chess etc) परिणायः

L a move towards the right at

chess अयः Pat a particular

advantageous position in chess

4/6/25

चटपदम् L a particular move

ment of pieces - a chess board

श्रयानयः Pān 5.2.9 a particular

position in the game of Catur-

anga or chess वटी (with गङ्गा)

L a pawn (in chess) वटः L.

a piece at chess ।। शारि m

Kād (written शारि).

II नरः ५ — नृ म व —

सारः, सारम् (ifc १ आ) शार -

a piece at chess moved in anyāya

move-ment अयानधीनः Pār. 5.2.1

a piece used at chess शारः (also

शारक) Bhartr, Dar's playing

at chess शारिका un. 5.127, Sch'

a square on a chess board

6/10/

शारि शृङ्खला L to arrange

the men on a chess-board स

cars (with द्युतः).

chest \approx I I उरस् \approx RV, AV, ŚBh,

MBh, Śak, etc — वक्षस् \approx वक्षांसि

n pl RV, etc.

I II क्रोडः AV, VS, Kāty Śr, etc, क्रोडम्

(in later language) L — क्रोडपाली

Bālar — भाण्डिनी MBh — भुजान्तरालम्

Mālar — वत्सः, वत्सम् L — हृद् \approx RV,

etc.

being in the chest (as the voice)

उरःस्थ mfn R, (B) belonging

to the chest उरःस्थ mfn Pāṇ

4.3.114, 5.3.103, Susr.

'chest-dart' उरःशूलम् 'chest-injured'

उरःक्षत mfn 'chest-seizure' उरःग्रहः

Sāringś coming from the chest

उरःस्थ mfn Pāṇ 4.3.114, 5.3.103,

Suśr. narrow-chested

narrow-chested अल्पभुजान्तर म्फ

Vikr.

oppressed in the chest संतप्तवक्षः

म्फ Suśr proceeding from the

chest कोष्ठ्य म्फ R Prāt 13.1

'produced on the chest' उरसिजः

R, sis, उरसिरुहा requiring (exertion)

of) the chest उरस्य मधु Pān

4. 3. 114, 5. 3. 103, Suśr rising

out of the chest ' वक्षोजो m du

Kāv, Sāh, वक्षसिजः, वक्षोरुहः L,

वक्षोरुह m Dhūrtas swelling of

the chest वल्मीकः, वल्मीकन (9

अधर्चादि) Suśr.

2I - मञ्जुजा MBh, Kāv, etc, मञ्जुषा L.

2 II पटलः Bālar — भाण्डकः (siddh),

भाण्डकम् Kathās — वल्लुलिका Kathās.

a chest in which treasure is

kept कोशपेटकः, कोशपेटकम्

viker a chest with a lid

करपुटः MBh 14.1928 having a

doorlike chest कपाटवक्षसः mfn

Ragh 3.34 a little chest पटलकः

पुस्तक Kād , Kathās.

a chestnut horse | II शीतः L

a chestnut coloured horse शीतः

L — शीतः L a chestnut

coloured horse (with ^a light mane

and tail) शीतः L a chestnut

horse शीतः RV, TS, Dr - शीतः

L a horse (prob. chestnut)

शीतः L.

chew v6 | I चर्व cl 10 चर्वयति मन्त्रिच्छ

2.12, Pañcat 5.11.0, Devīm, Bhpṛ, ॥

Sch on KāṭyŚr & PārGṛ.

| II स्वाद् cl 1 स्वादति (ep also स्वादते)

RV 1.64.7, AV, VS, etc — निर्भस् ,

निर्बप्सति TBṛ, Kāṭh — प्सा cl 2 प्साति

— भर्व cl 1 भर्वति RV — भस् cl 3

बभ्रस्ति, बप्सति RV, AV, ŚBṛ.

to chew the cud रोमन्थाय Nom

रोमन्थायते ~~वत्~~ Pāṇ 3.1.15 to

chew thoroughly संश्वाद्, संश्वादति

ŚrS, Māricch — सम्प्सा ŚB३.

chewing ṇ । I चर्वणम्.

I II र्वादनम् Vop — जक्षा L — भक्षणम् L

— भक्षिका — शमनम् L.

the act of chewing संचर्वणम् Rājāt.

chewing (of betel) रोमन्थः Rājāt

chewing the chewed चर्वितचर्वणम्

BhP 7.5.30, Pāṇ 3.1.15 Siddh

chewing the cud रोमन्थः Kālid,

VarBṛS, etc — पुनश्चर्वणम् Siddh.

chewer n । II संखादकः Pat, Sch.

chewing adj । II भस्मन् RV 5.19.5.10.

x
6/11/19
10/12

chewing sugar-cone इक्षुभक्षित ३४

(भा ६ ई) Vop swallowing without

chewing (as Rudra's dogs) असंसूचगिरु

AV 11.2.30.

Chewable adj चर्व्य BrahmanP.

Chewed adj 11 चर्वित ऽवशंगP 63.9.

111 श्वेडित SaddhP — जक्षित L —

जम्भमुल RV 10.80.2 — प्सात ऽB३ —

भाक्षितभाक्षित SB₂, etc.

half chewed अधावलीढ S₂ak.

to be chewed । II चर्वणम् BHP 3.13.35.

proper to be chewed । I चर्वणीय W.

a kind of chicken कलिकारः L

chicken-broth विकिररसः Susr

prepared from chickens (as

broth) विकिर mfn Susr.

46/21 +

the chicken-pox or some similar,

disease मोग: L .

chick-pea | I चणकः Suissr, Var Br 5 15 1/2,

Panecat, Kathās — चण mfn ifc

(Pan 5.2.26) MBh 8.5468, चञ्चु.

| II भिन्नाभिन्नात्मन् m L — वंशवर्णः L

— वाजिभक्ष्यः L — सुगन्धः L — हरिमन्थः,

हरिमन्थजः, हरिमन्थकः L.

fit for (being sown) with the

chick-pea (canaka) — चाणकीन mfn

L, Sch 'eating chick-peas' - चण-

भाजिन m Npr made of

chick-peas चाणिक्य Bhpr 5.

11.37.

chide vb । I परिभर्त्स , परिभर्त्सति or

परिभर्त्सयति MBh, R.

chiding adj । II भव ५ (ई) VS.

~~उपक्रुश्य I~~

I उपक्रुश्य Hit.

chided adj । I परिभर्त्सते R.

chid adj उपक्रुष्ट .

161-5
X

affected with chidro-dara

चिद्रादरिन् mfn Car 6.18.

Chief adj. I I प्रधानम् (ibc) — प्रमुख ~~प्रमुख~~

Hit — प्रवर ~~प्रवर~~ (आ) ल Ma, MBh, etc.

I II अग्र ~~अग्र~~ (for V अङ्ग पङ्), L —

अनवराध्य ~~अनवराध्य~~ L — अनुत्तर ~~अनुत्तर~~ —

उत्तम ~~उत्तम~~ — उत्तर ~~उत्तर~~ RV, AV —

एक ~~एक~~ Ragh, Kathās, Kum,

etc — ग्रामणी ~~ग्रामणी~~ W — ज्येष्ठ

~~प्रमुख~~ (Pāṇ 5.3.61), RV, etc —

तुङ्ग ~~म्~~(आ) ~~म्~~ W — पर ~~म्~~(आ) ~~म्~~ RV,

etc — परमेष्ठिन ~~म्~~ AV, etc — ~~म्~~

पारमक ~~म्~~(इका) ~~म्~~ MBh, R — प्राग्र ~~म्~~

~~म्~~ Kālid, Hcar — प्राग्र ~~म्~~ MBh,

Hcar — पुरोगम ~~म्~~, पुरोग ~~म्~~(ओ) ~~म्~~

MBh, Kār, etc — प्रथम ~~म्~~(आ) ~~म्~~

RV, etc — प्रवेक ~~म्~~ MBh, R, etc —

प्रवेक ~~म्~~ ifc MBh, R, etc — प्रष्ट

~~मृ~~ ~~मृ~~ (ई) ~~मृ~~ Ragh, Rājat — मृगिष्ठ

~~मृ~~ (आ) ~~मृ~~ RV; etc — मुखम् (मुखः गु अर्ध-

चादि ifc ~~मृ~~ आ) ŚBr, MBh, etc —

मूलम् (मूलः गु अर्धचादि ifc ~~मृ~~ आ ७२ ई)

(ibc) — मौलि m Bhām — मौलिन् ~~मृ~~

Kāv — विशिष्टतम, विशिष्टतर ~~मृ~~

MBh, Mericch, Śamk — वर्य ~~मृ~~

MBh, Kāv, etc — विराज् ~~मृ~~ RV,

AV, VS, Br, MBh — विवाहित ~~mf~~

Kām — वृन्दारक ~~mf~~ (अका, इका) ~~mf~~ ~~mf~~.

MBh, etc, वृन्दार ~~mf~~ L — ओष्ठ ~~mf~~

(आ) n RV, etc — ओष्ठेन् ~~mf~~ W —

सम्प्रमुखित ~~mf~~, Lalit — स्थापति ~~mf~~

L.

not chief ! I अमुख्य ~~mf~~ jaim,

etc.

I II अप्रकृत. ~~MBh~~

according to the chief person

यथामुख्यम् MBh among whom

Yama is the chief (said of the

Pitris) यमश्रेष्ठ ~~MBh~~ AV being the

chief विषाणभूत ~~MBh~~ MBh 1.3735

being the chief object परायण ~~MBh~~

(आ) ~~MBh~~ MBh 1.8367 (Nīlak) being

the chief person at any performance

सूत्रधार ~~सू~~ (ई) ~~सू~~ (comp), Bālar

being the chief thing सारभूत ~~सू~~

belonging to a chief matter आधि-

कारिक ~~सू~~ (आ) ~~सू~~ sāh, etc. ~~सू~~

chief among । I मुख्य ~~सू~~ (आ) ~~सू~~

ifc rarely मुख, आदि.

I II प्राग्रसर ~~सू~~ (gen), Sak 5.15

(v. प्राग्रहर) — विशिष्ट ~~प्र~~ (gem)

Mn, MBh, etc.

a chief city मूलम् (मूलः १ अधर्चीदि

ife & आ or ई) Mn, MBh, etc

any chief matter परम् (ife परा)

any chief refuge (as a god or

protector) परमगति & w chief

action प्रधानकर्मन् n, प्रधानकार्यम्

the chief actor of a company

सूचकः only L a chief Brāhman

द्विजाग्र्यः W — जेष्ठब्राह्मणम् JaimUp

the chief breath सम्प्रतिप्राणः AtiAr

the chief bull एकवृषः AV the

chief characteristic उत्तरम the

? chief city of the ~~Vidhar~~ Vidarbha.

वेदभी n L, कण्डिन the chief

commandar of an army १

chief constituent part of the body आरः
आरः (i.e. MBh) ← Sushr, NarBh, S

आधिरसेनापति & MBh } chief element

of the body प्रधानधातु in the

chief festival kept by the

Samūjes माघोत्सवः RTL504 the

chief fluid of the body धातुराजकम्

the chief form of military

array व्यूहराजः MBh a chief

2135 1235

friend प्रधानमित्रम् R a chief gate

सिंहद्वारम् w the chief goddess
of the Rākshasas रक्षोधिदेवता

Kathās chief guardian स्थानपालः

Hcar, स्थानरक्षकः MW chief

heraldsman गोपाध्यक्षः MBh 4.1155

— गोपेन्द्रः MBh 4.799 the chief

hero among अधिवीरः (comp)

Uttamac a chief instrument

मूलसाधनम् Kum a chief judge

दण्डाधिपः - दण्डाधिपति m Kathās

chief justice प्रदेश m Pañcat

a chief lord अधीशितृ m śis

the chief man of a guild कुलिकः

L chief man of the city पौरमुख्यः

Dais, पौरवृद्धः m Bh, Dais, पौराग्रगण्यः

Das a chief mark ज्येष्ठलक्ष्मी

MaitrS 1.8.1, T Br 2, 1.2.2.

chief matter । II परमम् Mn, MBh,

Kāv, etc — परायणम् ऽ Br, Up, ++

MBh, etc — पिण्डितार्थः Mālav 1.16.1

a chief member प्रधानाङ्गम् the

chief member of the body प्रधान-

नाङ्गम् the chief monkeys

कपिवृजा: chief-note in music

अंशस्वर: chief object परमम Mn,

MBh, Kāv, etc a chief oblation

प्रधानाहुति & Āp Gṛ.

chief of I II धूर्गति ~~MBh~~ ifc MBh

— वरीयस ~~MBh~~ (gen) MBh, BhP

— सत्तम ~~MBh~~ (gen. or comp)

Bṛ, Śāṅkh śr, ChUp, etc

the chief of a trade प्रामाणिक

राज (इ) W a chief officer

सर्वार्थचिन्तकः Mn, MBh chief officer

of justice धर्माधिकारिण Pañc, Rājat

the chief part of a ship नौमुख

the 'chief part of the body उत्त-

मातृ.म Mn, MBh, Bhag, Susr,

Maicch, etc a chief person

प्रधानपुरुषः Mn, mālar the chief

person in a court नागवारिकः the

chief person in an assembly

नागवारिकः a chief place शिरः-

स्थानम् MBh the chief place of

sacrifice भट्टप्रयागः L chief point

निष्कर्षः Mn, MBh - पिण्डितयोः

Mālar 1.16 a chief priest होत्रकः

महागुणः Kām chief quality of all
existing beings गुणः Mn 1, 3.40,

12.24 ff, Sāṃkhyaśāstra, Bhag 13 ff

chief part परमम् Mn, MBh, Kāv, etc

— प्रायः ŚBh, Lāṭy, Mn, MBh, etc

the chief part of a shed शालावंशः

Ait Ār a chief person प्रधानम्

Kāly śr, Mn, MBh, etc — प्राधान्यः

vet chief residence कुलराजधानी

Ragh. the chief result उत्तरम्

the chief Rishi एकऋषिः, एकऋषिः

AV 8.9.25, 26, 10.7.14 the chief

sacrifice श्रेष्ठयज्ञः Ait Br chief

saint of the Jainas जिनः Jain,

Pañcat 5.1.10 ff, Var Brs 50,

sarvad the chief saman

श्रेष्ठसामन n Pañcar Br a chief
seat वरासनम् MBh, BhP chief
section of a work relating to
laws धर्मस्कन्धः Samb chief
service प्रधानसेवा Pañcat chief
(sometimes applied to gods, as
to Indra, Vishnu, etc) वीरः RV,
 etc a chief speaker वाक्यासा-

19
6144 ~~1644~~

राथे m R chief street नृपालिप्रथः

Das a chief superintendent

प्रधानाध्यक्षः chief (the modern

'Thakūr Tagor' added to names)

ठकुरः Rājāt 7f, Dhūrta: 1. $\frac{19}{20}$

a chief thing प्रधानम् Kātyāṣṭh,

Mn, MBh, etc — श्रेष्ठ chief

'town' पुरवरम् jātakam the

2/4-104

chief warrior रथाग्र्यः MBh a

chief warrior योधमुख्यः Bhag

— रथयूथपः MBh, Hariv, etc.

a chief wrestler मल्लराजः VF

consisting of the chief part of

anything सारमय इ (ई) (gen) cat

having as chief प्रमुख (generally

ifc इ आ) MBh, Kāv having

as chief sense that of another.

word (as a Bahuvrīhi) अर्थ-

पदार्थप्रधान Pāṇ 2.2.24 Sch

having anything as chief part

भूयिष्ठ ‡ (आ) ifc having anything

as chief (foremost) ingredient

धुर Bālar 1.11 having anything

as chief ingredient भूयिष्ठ ‡ (आ)

ifc having anything as chief

(foremost) part एर ~~महा~~

Balar 1.11 having cows as the

chief excellent part गो अग्र ~~†~~ (आ)

RV (a hymn) having Indra

as the chief object addressed

इन्द्रप्रधान (often ifc ~~†~~ आ) Nir

(a hymn) having Indra as the

chief person addressed इन्द्रप्रधान

(often ifc & आ), hkr having

(little) remainder (ie constituting

the 'chief matter') शेजिन Sarvad

having made the chief subject

आधिकृत्य having one chief

एकमुख Yājñ 2.203 having water

for its chief substance - AV 8.7.9

in regard to the chief matter

प्राधान्येन, प्राधान्यात्, प्राधान्यतः

Nir, MBh, Hariv, etc making

anything one's chief object

पारायणम् (ifc & आ) Mn, MBh,

etc not the chief object of

the soul अपुरुषार्थः obtaining

the chief portion of wealth

एकधनविद् VS 5.7 the office of the

chief priest ब्रह्मत्वम् SBr, BrS, BrS,

Hariv one of the chief officiating

priests at a Soma sacrifice नेष्टु

RV 3 Br, BrS, etc one who is

the chief person प्रधानभूत Kāś on

Pān 1.4.54 the rank of a chief

wife महादेवीत्वम् Kathā: receiving

the chief share प्रधानभाज् MBh

the share of a chief priest ब्रह्म-

भागः AV, Br, ŚrS stangas

illustrating the chief sentiment

आदिरसश्लोकाः m pl

Chief n 2I नायकः MBh, Kāv, etc - मुख्य

mb (आ) n TS, etc - प्रधान mb (आ) n —

प्रमुखः w — धुर्यः MBh, etc — धुरंधरः MBh,

Kāv — दुरीणः Pañc, Hit.

2 II आधष्ठातृ — ककुदः ‡ RV 8.44.16,

AV 6.86.3, TS, ŚBr, ककुदः, ककुदम् AV 10.

19, ŚBr, Ragh, etc — केतु म RV, R 4.

28.18, Ragh 2.33, BhP — गण्डः L — गोपाति

म RV, AV, VS 1.1 — ग्रामणी म RV 10.62.11

107. VS, AV, etc — ज्येष्ठः RV, etc — तुण्डम्

Dhūrtan 1.4 — धूर्धरः Kād — धूर्धर म

RV — निपः L — निपकः Divyâv — परमः

m (आ) n — भर्तृ m RV, etc — महत्तरः

R, (महत्तरा Mricchi) — महाप्रभु m W —

महेश्वरः Sveta P, MBh, etc — मुखरः Hit

राज m (in later language mly ifc),

RV, etc — ललामन n — लक्ष्मन n L —

वरुथपः Bh P — वरेन्द्रः MW — वृन्दारकः W

— वृषन m (ifc) Rājāt — वृषभः RV, etc

— शिरसः m (ifc) Bhp — शिरस्थः w —

शिरैवर्तिनः m w — शिष्टः w — शैखरः

(mostly ifc) Rit, causap, Dhūrtas —

सूरि m RV — सेनानी m RV, etc — स्थपति

m AV, VS, Bṛ, ŚṛS, R, Śis — स्वामिनः

m Kikr, Subh.

anything the chief of its kind

राज m assembly of chiefs शिष्टः

सभा Hit bull i.e. chief among

Brāhmanas विप्रर्जभः MBh centre

i.e. chief of the circle of neighbouring

princes मण्डलनाथि m Ragh,

मण्डलनाथिता.

a chief among २ II प्रवीरः (gen. comp.),

MBh, Kāv., etc (ifc ‡ आ) —

विभू or (ved) विभू m (ifc), Var Br 8

हंसः (~~ifc~~).

the chief among fingers वृषोदुः -

लीनाम् chief among sages विजाराजः

Kāraṇḍ 'chief among (the) eleven

(Rudras)' एकादशोत्तमः L chief

(applied to persons) मूर्धन m

(Uṇ 1.158), RV, etc a chief

(= central point) of नाभि m (gen),

Ragh 28.19 the chief of शिरोमणि

(gen, comp), Pañcar, Kathās,

H Paris, etc, शिरोमणिता — गुरु m

(gen or in comp) cān, Ragh 2.

68.

chief of 2I पुंगवः (ifc आ) (ifc)

— सिंहः (ifc).

2 II विभु or (ved) विभू m (ifc)

Var Br.S.

the chief of a caste महाजनः

(rarely महाजनाः m pl) MW.

the chief of a class । ± वृषः MBh,

Kāv, etc.

I II (in astrol) वर्गेक्षितः Var —

विजाणम् (ifc ± आ नर ई), विजाणः

(g अर्थ-चादि), MBh, Var Br.S —

34
10/1/27
शिखा L — शिखामणि m (ifc) BhP,

Rājat.

the chief of a community of

wild tribes पिङ्गाशः (only L) the

chief a country राष्ट्रमुख्यः Dais

the chief of a country जनपदमह-

त्तरः Dais 8.207 the chief of a

district (paying tribute to a lord

paramount) सामन्तः Mn, MBh, etc

the chief of a family कुलपति m

MBh, R, Mricch, etc, कुलपा

m & RV 10.179.2, AV the chief

of a family ज्येष्ठवन्धु m MaitrS

2.2.10 — कुलेश्वरः L the chief of

a gambling house पूर्वसभिकः

Mricch the chief of a kind

विषाणम् (ifc & आ or ई), विषाणः

(१ अर्धचादि) MBh, Var BrS

the chief of a kingdom राष्ट्र-

मुख्यः D-as the chief of a sect

प्रभु m RTL 142 the chief of a

thousand villages सहस्राधिपति

m Mn 7.119 chief of a town

नागरकः śak (Vl for नागरिक) —

(esp) नागरिक: Sak (VL नागरक) —

ग्रामपुरुष: Var Br 28.9.

the chief of a trade महाजनः

(rarely महाजना: m pl) MW.

the chief of a troop ^{II} गणाधिपः

Vishnu (Heat 1.9.11), गणाधीशः

गणाध्यक्षः — गणेश्वरः (gen or in

comp) MBh 13, R 4, 5 — यूथमुख्यः

Hariv — गोल्मिक: insar (10th century)

a chief of a village भागिक: L

the chief of a village (belonging

to the Sūdra caste) ग्रामकूटक: subh

(vr for ग्रामकण्ठक), ग्रामकूट: L chief

of all diseases' गदाग्रणी m L —

रोगानीकराज् m Swiss.

21

the chief of an army सैन्यनायक:

Kathās, सैन्यपालि m VarBṛs ,

सैन्यपाल: R — बलमुख्य: R.

2 II नेतृ m Var — प्रणायक: MBh

— बलेश: Var — सम्प्रणेतृ m MBh.

the chief of an association

following the same industry

श्रेष्ठिन m Hariv, Kāv, VarBṛs, etc

the chief of an association

following the same trade

शोचिन m Hariv, Kāv, Var Br S, etc

the chief (of any class of objects)

इन्द्र: ifc m, Hit 'chief of birds'

सगपति m, स्वगराज m Gal, स्वगाधिप:

RI.42.16 — नीडजेन्द्र: L chief of

Brahmans विप्रेन्द्र: MBh 'chief of

caste and order' णाश्रिमगुरु m L

'chief of diseases' रोगश्रेष्ठ: L —

रोगराज m Car, रोगराज: L, रोगाधीश:

the chief of 5 men पञ्चजन: w chief

of fluids रसेन्द्र: cand chief of

forest dwellers वनचराग्र्य: w a

chief of gods सूर m RV the

of its kind मातंग: (ifc), Hariv

the chief of its kind हस्तिन m

(ibc) १ व्याघ्रादि — राजः (ibc) मन्त्रि,

Kāv, etc, = राजन् Chief of jewels

रत्नमुख्यम् L the chief of kings

राजर्षिभाराल the chief of Kshatriyas

क्षत्रियराजः W chief of leaders

नायकाधिपः L chief of men नृवरः

मुद्र Chief of mountains

शैलगुरु m Kum — (esp as N. :

of the Himālaya) शैलेन्द्रः R;

mārk p chief of munes मुनीन्द्रः

Kathās chief of Nakshatras

नक्षत्राधिपति m Lalit the chief

of race क्षैतः RV 9.97.3 chief

of Raghus रघुनायकः cat रघु-

पति m Kāv, Kathās the chief

of rogues धूर्तराजः MW chief

'chief of Śiva's attendants' गण-

नायकः MBh 1.77, Kathās, C. 41

— गणाधीश m L Chief (often

applied to gods) राजन् m (ifc

mostly राज esp in तत्पुरुष) RV,

etc the chief of the Bhīmas

भैमप्रवीणः MBh the chief of the

birds स्वर्गेन्द्रः Pañcat chief

of the castles' वर्णगुरु m Rājāt

the chief^{of} the Dānava दानवेन्द्रः

MW the chief of the demons

causing diseases ग्रहाधिपतिः Susr.

'chief of the gods' 2 I देवेशः MBh.

Rār — देवेन्द्रः MBh, R.

2 II महेश्वरः (with त्रिदशानाम्)

— विबुधवर्जः BhP — सुरभामणी mL

— (Śiva) देववर्यः MBh 7.9470

a chief of the Nagas कुलनागाः

Rāmat Up chief of the Nishādas

निषादस्थपति = chief of the

race of Madhu मधुपति = Bhp

a chief of the race Śini शिनिप्रवीरः

MBh the chief of the town-

guard नगररक्षाधिकृतः Mricch

chief of the universe जगत्परायण

mfn Vishnu 98. 100 'chief of the

world' जगत्प्रधानम् MBh 7.202.12

'chief of the yādavās' यादवशा-

दूतः MBh the chief of 20 (villages)

विंशतिपः MBh, विंशतीशः, विंशतीशान्

m Mn 7.115.116 'chief of twice-

born' द्विजपाल m Hariv 1249। द्विज-

राजः Hcat the chief of village

ग्रामणी m RV 10.62.11 & 10.7.5,

VS, AV, etc a chief of Vaisya

विट्पाति m Bhp chief of warriors

रथपुङ्गवः MBh a chief of the

Yadus यदुपुङ्गवः MBh chief

origin मूलजाति & L deprived

of a chief निष्प्रधान mf(आ) R

a good chief सुस्वामिन् m Subh

a great chief महानायकः Inscr,

vas — मेहेन्द्रः (सर्वदेवानाम्) Nal

having a tiger as chief

शादूलज्येष्ठ mfn SBr having Agni

for a chief अग्निज्येष्ठ mfn T Br

having Brahman as chief

ब्रह्मज्येष्ठ mfn AV, T Br having

Indra as chief ३०५ ऋ८ mfn

SBz the condition of a chief

ग्रामणीत्वम् MBh 12.486 having

Prajāpati as chief प्रजापतिः

mfn SBz having the Stoma as

a chief सोमपुरोगव mfn MaitrS

having Varuna for chief

वरुणज्येष्ठाः m pl TBz having

Vishnu as chief विष्णुमुख मन्त्र

TS, Maitr S incomparably the

chief अनुत्तम मन्त्र (आ) न a

Kuru chief (in the Draupadi-

harana applied to the Pāṇdu

princes) कुरु युज्ञेदः 'named

after an insignificant chief'

अत्येशारव्य मन्त्र Buddh the

office of a chief ग्रामणीत्वम्

MBh 12.4861 one to whom

women are chief स्त्रीप्रधानं मfn

R one whose chief is Indra.

इन्द्रज्येष्ठं मfn RV, AV, TS serpent's.

chief' फाणिनायकः Sinhâs the

station of the chief of a village

ग्रामणीयम्. Maitr S 1.6.5, S Br

8.6.2.1 the wife of a chief प्रती

with respect to the chief person

यथा मुख्यम् MBh 'word-chief' शब्द-

नेतृ m Budd.

chiefest प्रधानतमम् mfn MBh, Suir.

chiefly 2 ± प्राधान्येन, प्राधान्यात्,

प्रधान्यतः Nir, MBh, Hariv, etc

मुख्यतः Kap, Sch. भूयिष्ठम् RV, etc

chiefly २२४

2 II बहुतरम Vet, Saddh P - मुख्यशः

MBh - गथामुख्येन MBh.

chiefly black कृष्णसार mf(ई)n

Hal, R, Vikr, Heat, etc chiefly

characterised by भूयिष्ठ mf(आ)n

ifc chiefly characterised by

virtue धर्मात्तर chiefly consisting

‡ बहल mn ifc — प्रायः (often
 ifc with ‡ आ) — सारः,
 सारम् (ifc ‡ आ) chiefly depend
depending on 'सारः, सारम् (ifc
 ‡ आ) (ifc) chiefly destined
for प्रायः (often ifc with ‡ आ)
chiefly destined for kinsmen
 शालिप्रास mn. Mn 3.264 chiefly

filled with भूयिष्ठ mfn (आ) न ifc

chiefly for the sake of निष्कर्षित

(comp) chiefly praised प्राशस्त्य-

स्मृते mfn chiefly silent तूष्णी-

सार mfn — तूष्णीसार mfn Ait Br

2.31.1 consisting chiefly in ~~fruit~~

fruit फलप्रकर्ष mfn Suśr (people)

consisting chiefly in robbers

पुरुदस्यु mfn BhP consisting
chiefly of bones आस्थंभूयस् mfn

AV 5.18.13 consisting chiefly
of Brāhmanas ब्रह्मोत्तर mfn.

chieftain. 2 I अधिनाथः.

chieftainship 2 I गाणपत्यम् VS 11.15,

TS 5.1.2.3, MBh 3, Hcat.

To be chief 2 I राज cl. 1 (Dhātup)

19.74) राजति, राजते (Ved also

राष्ट्र, राष्ट्र) RV, etc—नी cl। नयते

Pāṇ 1.3.36.

chilblain । I पाददारिका, पाददारी

Susr.

child n | I बालः Mn, MBh, etc — बालकः MBh;

Kāu, etc — वत्सः RV, etc — बिब्रा m

RV, etc.

| II अनाटः L = बिब्रा — अपोराण्डः L

— अर्भः BhP — अर्भकः Ragh, etc —

उषब्रध m n L — कुमारः RV, AV, etc

— गर्भः RV, AV, etc — जाठरः BhP 3.14.

38 — डिम्बः L — डिम्भः Śak, Hāl,

Naish, Bālar, Pañcat, Sāṅkhya,

Sch — लोकम् (often joined with तनय,

namely pl AV 1.5, Bhp 6) RV, AV, Kāth,

SBh, Ait Bh, Pāṇ 3.3.1, Kaṣ, Bhp —

दहरः W — दारकः MBh, Mñicch, Pañc,

Suśh — देवः L — पाकः L — भूणः L

— वज्रम् L, बालक — सद्यः

(only L) — विशुक्कः AV, etc — सर्गः

BhP सृष्मन् m L — स्तुक् TĀR —

हितकः L .

adorned with child-like figures

सपुत्र m (आ) n Hariv become

a child again पुनर्बाल m n R

bringing forth a child सुत्या MW

bringing forth only one child

सन्तानम् m n BhP.

child-bearing । I सू m W.

। II पू । L — सू । AV, TS,

Kāth a child begotten at

undue seasons कुम्भिलः W

child (esp in familiar address)

वच्छः, वच्छ Pañcat child

giver पुत्रदात्री । child

(grand-child) तनयम् RV, Var Br. S

child loving वत्सल mb (आ) n

MBh, R, BhP child murthering

मुवहन mb (-दनी) n Car a

child's play शिशु क्रीडा Naish, Sch

a child's play (i.e. easy work)

विक्रीडितम् Lalit child's room

कुमारानगरः Car 4.8 delivered of a

living child विगर्भा MBh

a female child बाला Mn, MBh, etc

from a child आकुमारम् MBh 3.

1403 a little child शिशुलः RV

उत्तमवयः L my dear child

बाले voc a new born child

तोकम् BhP 2. 10 not a child scil

in the ordinary sense मापत्यम्

of a child's size शिशुप्रमाणं mfn

Bear one whose child is still a boy

बालवत्स mb (आ) n MBh, R

one who has forth a child

सावक mb (इका) n Yājñ, Sch

one who speaks like a child

लटः (only L). प्रसादवचन state of

a child बालभावः Mn 8.118, MBh,

etc the state of being a child

बालभावः, बालता, बालत्व to a child

आकुमारम् MBh 3.1403 to act as a

child कृड् cl 6 कृडोत Dhatup

28. 89 to be child लट् cl 1

लटीति Dhatup 9.11 a woman whose

child is living. जीवताका L —

जीवताका, जीवताकी L young

child क्षीरपः MBh 8.5986.

2T अपत्यम् — प्रसूति $\frac{1}{2}$ Mn, MBh, etc.

2 II जन्तु $\frac{m}{m}$ RV, Kathās, 98.58

— भूतः I — यह $\frac{m}{m}$ Naigh 2.2

(सहस्रो यह: RV 8.60.13 = सहस्रो पुत्रः

Sāy) अपत्य .

the child of a god सुरगर्भः

MBh child of a good family

वंशापोतः Vās the child of a Vaisya

mother देवयज मभ Mn, 9.151

the child of a men मनुष्यधर्मन m

Jātakam a child of Ninniti

नेत्रितः
नेत्रितः MBh a child of Sinhikā

सिंहिकयः Harice a child of sthura

स्वरः Pat on Pā n 6.1.103 Vārt 1

divine child देवगर्भः MBh, Harice —

अमरगर्भः MBh expecting child birth

प्रसवोन्मुख m (ई) n Ragh

a fire lighted at the ceremony
performed after child-birth

सूतिकाग्नि m Sāikh lā, Ap Śn
food rendered impure by child-birth

सूतिका न्नाद्यम् Mn 4.112 a goddess
worshipped on the sixth day after

child birth सूतिकापणी MW

greet with child गर्भयुता Var Bn

pains of child birth गर्भवेदना:

Mārk P 22.45 — गर्भवेदना W —

pangs of child birth आव्यः †

pl Subst relating to childbirth

प्रासूति mf (ई) n MW

tendered impure by child-birth.

सूतक mf Samskānak

a room set apart for a woman in

child - birth सूतकागृहम् L.

sickness of any kind supervening

on child birth सूतिकागदः Sāring S,

सूतिका रोगः MW to be with child

वह c | वहति, वहते (with गर्भम्)

सूतिका Pañcat with child सप्रसवम्

(आ) n Dhūrtās a woman past

child bearing निष्फला L —

गतातीवा L पुष्पहीना L — निष्फला,
~~a woman past child~~

निष्कली (१ गौरादि) L.

3 पुत्रः RV, etc — सुनु m RV, etc

— सुतः (i.e. १ आ) Mn, MBh, etc

— पुत्रकः RV, etc.

childhood n I I बालता (MBh), बालत्वम्

(Kāv, Pw.) — बाल्यम् SBh, Mn,

MBh, etc — बालकत्वम् W —

बाल भावः, बालता, बालत्व —

बालभावः Mn 8. 118, MBh, etc —

बाल्यता, बाल्यत्वम् Kāṇ, Var Brs, Pañcat

बाल्यावस्था MW — बाल्यकालः

Pañcat — बाल्यत्वम् Sāhmad —

बाल्यत्वम् Mn, MBh, etc — बाल्यमार्गम्

Mn 9. 3, MBh, R, etc (ibc + जा)

Kathās.

I II ⁹⁹ कासारकम् māṅk P, Sāh —

ताकाता BhP 13.25 — बालस्थानम् MW

— बालिम्न m g पृष्ठादि — वासिम्न

m Naish (g पृष्ठादि) .

The age of childhood बाल्यकालः

W being in childhood

बालावस्थ विर from childhood

आकुमारम् MBh 3.1403 from child

hood to old age आवृद्धबालकम्

passing from childhood to manhood

hood ~~यौवनमिन्~~ यौवनमिन् शैशव मfn⁵

MW the period of childhood

बाल्यकालः MW representing

childhood and youth शैशवयौवनीय

mfn Naish second childhood

पुनर्बाल्यम् R state of childhood

अपत्यता Mn 3.16 — शिशुभावः L.

children n. I शिशुजनः.

I II गर्भरूपाणि n pl Divyān 18.195,

गर्भरूपकाणि n pl Mear 1 $\frac{9}{10}$ — तुच्

RV 6.48.9, 8.18.8, & 27.14 —

ताकम् RV, AV, Kāth, ŚBr, Ait Br,

Pām 3.3.1, Kār, BhP.

accompanied by children शिशुमत्

mf n RV, VS, Pañcar Br — सपुत्र

mf (श्र) n ŚrS, Mn, MBh, etc

accompanied by one's children

सापत्य mf (श्र) n BhP any injury

happening to children पौत्राद्यम्

AV attended by one's children

सापत्य m (घा) n Bh P

bearing many children

बालसूक्ती RV 2.327 — bestowing

many children सुप्रजावति mfn

VS, TS children collectively

बालभावः Mālatim the children

of Kaśyapa कश्यपनन्दनाः mp

MBh 13.3330 deprived of

children विवस्त्र mf (आ) n

Mn, MBh, etc derived from

children पौत्र mf (इ) n

AV, MBh, etc desirous of

children पुत्रकाम mf n

The dying of children

पौत्रमर्त्यम् Mantra Br, ~~पौत्रमर्त्यम्~~

पौत्रमृत्यु m Hir Gr fit for

children बालिय mbn L

Fond of children बालकप्रिय

mbn giving children

पुत्रपद mbn granting children^{en}

~~ex~~ ~~not~~ प्रजावत् mbn RV, etc —

कुमारिन mbn (gana वीह्यादि)

Samar Br having beautiful

children सुतनय mbn Var Br S

— सुतनुज mf(आ) n Krishnaji

having sesamum-seeds for

children तिलवत् mf(आ) n

AV 18.4.33.6 having seven

children सप्तपुत्र mfn RV

liked by children, बालेष्टः

L like one's own children

स्वपुत्रवत् MW the mother

of seven children सप्त पुत्रसु

f L. one whose children

are living जीवपुत्र mf (आ),

Hariv 7848 R(B) 4.19.11 ई,

MBh 5.144.2, R(G) 4.18.10),

~~RV 10.36.9, AV, 12.3.35,~~

~~MBh, etc one whose children~~

~~are living जीवपुत्र mf (आ, Hariv.~~

~~7848, R (B) 6.19.11 ई MBh 5~~

~~144. 2, R (G) 6.18.10) न RV~~

~~RV 10.36.9, AV 12.3.35, MBh. etc~~

one who has many children

बहुपुत्र म्ब (आ) न Mān Gr.

(बहुपुत्रता, बहुपुत्रत्वम् MW)

pleasant to children बालमनोन्मा

proper for children बालिय mf n

L relating to children पौत्र

mf (ई) n AV, MBh, etc the

section of a medical work

treating of the searing and

education of children कामारतकम्.

children 2-I

2 I प्रजा (यु० ६ अ) RV, etc - प्रजन-म्

BhP, प्रजा RV, etc.

abounding in children सुप्रजावत् mbn

RV the children of men नृपजा:

6 pl Pañc the children of

Muhūrta मुहूर्तजा: m pl vp

the children of Pāṇdu पाण्डवायता:

m pl f children of surabhi

सुरभिपुत्रा: m pl R. loving children

been having children | प्रजावत्

mbn RV, etc — पुत्रवत् mbn

VS Mn, MBh, etc, पुत्रवत् mbn —

having children ~~सकृत् स पुत्र~~ mbn

Srs Mn, MBh, etc — कुमारिन्

mbn (gana व्रीह्यादि) RV 8.31

8 .

having children | II कालपुत्र

mb(आ) न MBh, R.

having children (also said of

animals) सुप्रज mb(आ)न

S&S, Mm, MBh, etc having

good children सुप्रज mb(आ)न

RV, MBh, R, etc सुप्रजस् mbn

having living children जीवसुत

mb(आ) न Bh 16.19.25

having many children ~~II~~

भूरिपुत्र mf (जा) ॥ TA३ —

~~II~~ पुरुपुत्र mf (जा) ॥ RV — भूरितोक

mf Nir — वसिन् m MBh.

love for one's own children अपत्यस्नेहः

malatim possessing children

सुतवत् mf Var Br 5 — पुत्रिन्

mf (इणी) ॥ RV, etc

possessed of children

शिशुमत् mfn RV, VS, Pañcar-Bh.

together with with children I F

सप्तज mf (आ) मत् BhP — सप्तज

mf (आ) मत् MBh.

I II सुपुत्रिन् mfn Hariv.

to wish for children पुत्रिय

Nom पुत्रियति AV, पुत्रिय Nom पुत्रियति

RV7.96.4 wish for children

पुत्रकाम्या AV, R; etc with children

सहपुत्र mb (या) न MBh

(a woman) having children

तेकवती BhP । तेकिनी Man Gr.

(a woman) whose children are

dead मृतपुत्रा Mn, BhP a woman

whose children are living

जीवन्तोका, जीवन्तोकी, L

childish adj. ^{बालिश} II, b (आ) MBh, Kāv,

etc.

II अर्भक (with कुमारक) RV. 8.30.1

& 69.15 — किम्पाक ~~गर्भक~~ L —

लाट ~~गर्भ~~ (ई) ~~W~~ — शैशव viddh

— बाल b (आ) GDS, Up, Mn, MBh,

etc — बालक ~~गर्भ~~ (ई) ~~W~~ MBh, Kāv,

etc — बालकीय W — बालजानीय

L.

not childish सुबालिश Nir 9.10.R

childish-minded बालिशमति

MBh very childish सुबाल R

सुबालिश b (ज्वा) MBh.

childishness ५ । I बालिशता (uttarar)

बालिशत्वम् (Hariv.) — बालिश्यम् (g)

ब्राह्मणादि) Mn, MBh, etc.

II बालकत्वम् W — प्रौष्टावम्

Prasannaar.

childless ^{adj} ~~adj~~ II अनपत्य ० (अं)

RV 1. 21. 5, Mn, etc — निःसंतति

Rājāt, निःसंतान MW — निरपत्य —

पुत्रहीन MW — निष्पुत्र Hit —

अनपत्यवत् AV, अनपत्यक.

II अपजस् (AV, SBh, etc) —

अपुत्रिय, śāntakheya, etc — अपुत्र्य

Mantra Bh — अशिशु ६ (अशिश्वी

but according to Pān 4.1.62

also read अशिशु) RV. 12.8.3.

55.6 — निरन्वय Rājāt निस्तनु

MBh — विस्तु ६ (जा) Var Bh, Kari

achidless woman I वर्या

Mn, jājn, etc.

II ज्ञप्रिप्रिक्का L

childlessness n. II अनपत्यम् RV

3.54.18, अनपत्यता śāk, etc.

II अप्रजस्यम् TS — अप्रजस्ता,

अप्रजास्त्वम् AV.

proceeding from childlessness

अनपत्य Bhp.

chilly adj. II शिशिर ‡ (आ) R, VarBṛS, etc

— शीत ‡ (आ) RV, etc.

I II अनुष्णक — अभिशित, अभिष्यात Pāṇ 6.

1.26, Kāś — हिमेलु Pāṇ 5.2.122 Vārṇ.

(prob.) chilly हिमेरु maitrṣ.

chilling विष्टाम्बिन् m.

chilled हिमार्त Śak, Hit.

to be chilled शीत्य m.

chilliness જાડામ્ (૧ હઠાદિ) KapSi-85

chimera | I कानकान्तः Jyot, etc.

a mere chimera वन्द्यादुहितृ

f L.

chimney । I कुछी कुछी Mn 3.68, Lalit

18, 99, Pancaat, Susr 2 Heat,

(चूल्ही) Oil कुछी.

। II धूमनिर्गमनम् Heat.

— — —

chin | I चिबि, चिबु L, चिबुकम् yājñ 3.98,

Suśr, Var Br S, Kathās, Rājāt, Prab.

| II चुबुकम् BhP 10.42.7 — चुबुकम्

RV 10.163.1, ŚBr 10.6.1.11, PārGr 3.6.2,

चुबुक — जोड ifc L — नर्मठः L.

monkey-chinned मर्कटजोड mfn L

reaching to the chin चुबुकदन्त

mfn Maitr S 3.3.4, Ap Śr 7.8.3.

1

China cloth चीनासेचयः Pāncar,

चीनांशुकम् Hariv 12745, Śak 1,

Kum, Daś, Amar variegated

China cloth विचित्रचीनांशुकम् W

the China rose पिण्डपुष्पः (L)

the flower of the China rose

पिण्डपुष्पम् (L) a newly opened

China rose प्रतिनवजवापुष्पम्

megh the white flower of the

China rose जम्बुवनजम्, जम्बू-

वनजम् Vārn P.

Chinese । I चीना: Mn 10.44,

MBh 2 f, 5 f, R 4.44.14, Lalit,

Jain, Car, Var Brs — चीनका: m/pl

MBh 8.236.

the Chinese rose रागपुष्पी L.

chink दारिमा.

— x —

chip vb II उल्लिख्, उल्लिखति Kum, Kathās.

to chip off अपतक्ष AV 10.7.20, ŚB३.

chip n II शाकलः, शाकलम् ŚB३, Ś३S —

शाकलः, शाकलम् TS, etc.

II अपच्छिद् ŚB३, PB३ — अवब्रश्च ŚB३

12 — कृन्तत्रम् RV 10.27.23, AitB३ (ibc ŚB३

12) — पटलम्, पटलः Kāś — परिवासनम्

ApŚ३, KātyŚ३, Sch — प्रलवः ŚB३,

KātyŚś — बिलम् RV 2.35.12 —

बिलम् Gaut, Mārhp, Śuś, etc — शलका

ŚBś, etc — शल्कः, शल्कम् Ts, Kāth,

Bś — स्फोटः L.

a chip of anything संश्रवः (itc + शा)

MBh a chip of wood इध्मपरिवासनम्

MānŚś an amulet made of

chips of wood शाकलः (scil मणि)

Kaus a collection of chips शतकोः

SB₂, Kāty Ś₂

6272
1
familiar with chiromancy आङ्ग-

विद्य mfn (gana ऋगयनादि व.प.).

chirp vb । I विकूज् cl । विकूजति R.

the chirp of a cricket सुरारि m

W-~~by cricket's chirp~~ शिल्लिका L.

chirping II विकूजितम् MBh, Ragh

- विरुतम् Mn, R, etc.

T
225

chisel vh I II तक्षत् तक्षति

(cp also A) RV, etc — उच्छिद्य,

उच्छिद्यमानि Kum, Kathās.

chisel n I II लक्ष्मि RV, AV, MBh

— टक्ष्मः Dharmasārm.

I II टक्ष्मः Vcar 10.32 — टक्ष्मः

v.l. for टक्ष्म L — तक्ष्मः mfn.

L.

a carpenter's chisel. गुप्त-

भादव. m L — वृक्षादनः MBh.

chisel as the instrument of

Ribhus वाशा a stone-cutter's

chisel. शिलाकुट्टः, शिलाकुट्टकः

L — २५५ (L)

Hariv 5009 ff. R = . २५५,

Mricch, etc — पाषाणदारकः,

181014-00

— x —

chivalrous adj II सुविक्रान्त śāringP.

chloroxylon Swietenia

पीतकाष्ठम्, पीतदारु m L

— हरिद्रु m L

choise क० II वरः (rarely वरम् etc + आ).

I II उपायत्वम् — परिग्रहः MBh, Kāu, etc —

वारः — विशेषः (in comp.) — वृत्तम् —

वृत्ते + L.

any choise वारः KV choise of a bride

bride वरणम् Kātyā, MBh, etc the

choise of a bridegroom वरनिवेद्यः

MM choise (of a husband) संवरः

MBh 7.6033, संवरणम् (v.l. for स्वयंवर)
the choice of friends मित्रवरणम् Var
the choice of the soil भूमिजोषणम् ŚBh

PārGh a choice portion of wealth

एकधनम् ŚBh 11.4.1.1 Ap 2.13.13 of

one's own choice स्वातन्त्र्यात् ; स्वातन्त्र्येण

one's own choice — स्वच्छन्दः (ibc)

Up, MBh, Kāv, etc to make choice

of उपगम्, उपगच्छति MBh, Yājñ, Kum,

3

Mālar, etc the voluntary choice of

a husband by a maiden कन्यास्वयंवरः

Choicest ^{II} चर mb (भा) n SRS, MIBh, etc

I II प्रवेक mbn MIBh, R, etc.

the choicest of elephant गजवरः Jain.

1
5.4

a choir of musicians वाद्यः f pl

a choir of singers वाद्यः f pl

leading a choir गायत्री mf

RV 1.190.1 & 8.92.2.

choke vb नितम caus नितमयति Kāth

— तम cl 4 ताम्याति (Pāṇ 7.3.74,

rarely Ā R. 2.63.46), RV. 2.30.7,

Kāth, TBr, etc.

to choke (with earth) उपवप,

उपवपाति.

choking adj । I मन्नकण्ठ † (ई) Kālid,

Kir.

choked adj. । I सन्नकण्ठ त्र(ई)

Kālid, Kir — प्रत्युपरुद्ध Bhp.

almost choked with tears

वाल्मिकण्ठ त्र(ई) Śak choked by

smoke धूमतान्त T Br choked

by tear. वाल्मग्रथितं Bcar

having the utterance choked

सुखेगिरि T h P.

cholera । I विषूची Susr, Śārings

= विषूचिका — महामारी MW.

according to some 'cholera in its

sporadic form' विषूचिक 'the last

stage of exhaustion in cholera'

विलम्बिका .

choose ub II वृ cl 5.9, वृणोति, वृणुते, वृणाति।

वृणीते RV, etc — निवृ, निवृणीते

RV TS — पुरस्कृ, पुरस्कारोति, पुरस्कुसते

MBh, Kāv, etc ..

II अध्याक्रम ± II Sāk — अनुसृच्

Carus ~~अ~~ अनुरोचयति MBh —

अमिवृ अमिवृणीते Kāth —

आवृ RV, AV — आश्रि, आश्रयते —

— इष् cl 6, ep & ved also

इच्छति, इच्छते Mn — उदाकृ, उदाकरोति

— उदाकृन्त AV 12.4.41, SBh 3.3.

1.14 — उच्च, उच्चरति, उच्चरते —

उच्च, उच्चरति, उच्चरते RV, AV, VS —

उच्च Ā R (ed schlegel) 2.11.9

(~~schlegel~~, ed) — ग्रह cl 9 ग्रह्णाति,

ग्रह्णाति, ग्रह्णीते

~~ग्रह्णाति, ग्रह्णीते~~ MBh 13, R 13.9.13 f

1.3
Kathās — जुष् caus Ā 5Br

3, MBh 14.1289, Bhag 3.25 —

निरूप, निरूपयति Kāv, Pañc, etc

— परिक्लृप् caus परिकल्पयति

Var BrS, ^{59.} ~~11~~ ॥ परिवृ, परिवृतीते RV

— प्रतिवृ (only Ā, aor प्रत्यवृषत) AV —

प्रवृ caus प्रवरयति MBh — वृ Ā AitBr

— वावृत् लृ 4 ~~X~~ (Dhātup 26.51)

वावृत्त्यते, Bhatt — विलम्, विलभते

H Paris — वृ carus वरयति, वरयते (ep

also वारयति) Br, MBh, Kāv, etc —

संवृ (only संवृणुते as 3 pl) BhP

— स्वीकृ, स्वीकरोति, स्वीकुरुते R,

Kathās, Rājāt.

1. III वृश cl 4 वृशति Dhātup 26.

116 — व्री cl 9 and 4 व्रीणाति,

व्रिणाति, व्रीयते Dhātup 31.33, 26.31 —

व्री (or व्री) cl 9 व्रीणाति, व्रिणाति Dhā-

tup — हुण् cl 1 ~~हु~~ हुण्टे (accor-

ding to Pān 7.1.58, Sch, also

हुण्टति) Dhātup 8.24.

to choose a boon वरं वृ

to choose a champi-

on to decide a battle

अङ्ककारी च/कृ Balar

to choose anything for

^{रु}
संरुच caus संरोचयति

(~~two~~ acc) MBh, R, Hariv

to choose any one as a wife

ग्रह cl 9 गृणाति, गृ^{लि}ति,

^{ली}
गृहीते (acc) to choose (a path)

आदा, आदते et al. rarely I, Ved

generally A but also P

R, Ragh 3.46

to choose as. II वृ cl 5.9

वृणोति, वृणुते, वृणति, वृणीते अर्थे or

acc of pers) RV, etc.

II प्रवृ, प्रवृणति (ved) प्रवृणीते,

प्रवृणोति, प्रवृणुते (acc) RV, Bh,

MBh, BhP

सुच् caus रोचयति,

विवचयते (double acc) R —

वृ caus वरयति, वरयते (ep
also वरयति) (acc of pers)

Br, MBh, Kāv, etc to

choose (as a place for dwelling

or for sacrifice) अवस्था, आसीति

TS, SBh to choose as a direction

अवलम्ब, अवलम्बः Kathās

to choose as a dwelling.

place निवस caus निवासयति R

to choose as teacher उपाध्यायी • कृ

Bālar N to choose as a wife

वृ caus वरयति, वरयते (ep also

वरयति) acc with or without

पत्नीम्, दारान्, प^{तन}यर्थम् Br,

MBh, Kar, etc to choose

(e.g. as a servant) भज
भजति

cl 1 A rarely P. MBh.

to choose for II वृ cl 5.9

वृणोति, वृणुते, वृणाति, वृणीते (अर्थम्)

or da loc instr of thing)

प्रकल्प caus प्रकल्पयति

(2 acc or acc and loc)

BhP.

II जुष् cl 6 जुषते (also P)

(dat) cl 3 irr जुषे जुजेषति

rarely cl 1 जेषति VS 5.42,

TS 6, SB 3.6.4.8 — निर्वप्

निर्वपति, निर्वपते (dat or gen) —

प्रयुज्, प्रयुङ्क्ते (rarely प्रयुनक्ति)

(two acc Kum — प्रवृ, प्रवृणति

(Ved) प्रवृणति, प्रवृणोति प्रवृणुते

(dat) RV, Br, MBh, Bhp —

वृ caus वरयति, वरयते (ep also

वरयति (अर्थेन dat or loc of things)

Br, MBh, Kāv, etc to choose

for a daughter — ^{in-law}
~~in-law~~ law

स्वीकृ, स्वीकरोति, स्वीकुरुते

(सुषात्वेन) to choose for a friend

विनियुज् with संख्ये.

to choose for one's self II वृ cl 5.9

वृणोति, वृणुते, वृणाति, वृणीते RV,

etc.

~~to choose for one's self~~ II वृ caus

वरयति, वरयते (cp also नारयति)

Bṛ, MBh, Kāv, etc — to वृज् Ā

BhP .

to choose (for the gods) निर्वृ

caus निर्वपयति MBh to choose in marriage

वृ cl 5.9 वृणोति, वृणुते, वृणति, वृणीते

MBh, Kāv, etc to choose one

of two alternatives विकल्प caus

विकल्पयति Var Br S to choose out

प्रवृ, प्रवृणति (wed), प्रवृणीते, प्रवृणोति

प्रवृणुते RV, Br, MBh, BhP

to choose out a person (for a boon)

वृ ८ 5.9, वृणाति, वृणुते, वृणाति, वृणीते

Rājat 3.421 to make anyone

choose ग्रह caus ग्राहयति, Rājat.

~~IE वरितृ MW 5.102~~

chooser ~~वृ~~ वरितृ MW

~~वृ~~ वर: RV, etc — वारयितृ MW.

a girl who chooses her husband

वर्षा २ a girl who chooses

her husband herself स्वयंवर

१ (या) (with कया) a woman

who chooses her husband

for herself पतिवरा Ragh.

Rājat .

choosing n II पति १ L .

II आश्रयः — आश्रयणम् — ग्रहः

MBh 12-43.12. Sāh 6.136 —

ग्रहणम् Sāmbhaya, Prabh,

Sāh 6.201 — जोषणम् ibc —

संवरः MBh 7.60 33, संवरणम्

— समाश्रयणम् Bālar.

the act of choosing II

वरणम् Kātyār, MBh, etc

1 II वरः (rarely वरम् ibc ibc)

वरवरणम् ŚrS.

choosing again पुनर्वरणम् Katy'sr

the choosing of a person to be a

husband वरनिश्चयः MW

the choosing a bridegroom

वरवरणम् vidh excess in

choosing प्रतिप्रवरणम् object of

choosing वरः (rarely वरम् ifc)

१ आ)

choosing adj I. वरितृ MW —

वरतृ (आ) .

I II ग्राहिन् Märkr P 27.28 —

वारक (with acc Maitris. choosing

advantage

choosing advantage अर्थग्राहिन्

Ā .

chose adj I वृत्त RV, etc.

I II अभिवृत्त MBh 5.5 971 — अश्रित

Kathās, Rājat — उद्धृत Mm, etc —

निरूपित BhP, Pañc — परिकल्पित Mm,

MBh, Kār, etc — प्रवृत्त BhP —

मनोनीत W — वारिवृत्त TS — वावृत्त L

— वूर्ण MW — वृत्त L, वृत्त — व्यावृत्त L

(वृत्त) — व्रीणा MW — अश्रित Rājat

— समाश्रित Kār ~~or~~ on Pām ४७.१.१.

not chosen अनावृत्त — anything

chosen वाः RV as chosen

यथाप्रवृत्तम् Katy'sr chosen as

विनियोजित (with loc अर्थम् or अर्थम्)

R, Hariv, etc chosen (as a seat

by birds or bees) अमिलीन Hariv,

Ragh 3.8 chosen at a will (as a

मनोरथकृत Hariv

husband) chosen before पूर्ववृत्त

kum chosen by men मनुवृत्त

AitBr chosen by the good

संज्ञे chosen for रचित
MW

(nom) Bhatt. chosen

tutelary deity इष्टदेवः L

इष्टदेवता the garland given

by a woman to her chosen

husband संवरणस्रजः Ragh

Naish one who has chosen

संयुत MBh a place chosen for

being built upon अवसानम्

Māngṛ self-chosen स्वयंवृत

Vikṛ .

to be chosen । I वरणीय KathUp,

Kathās, Sarvad वरयितव्य Nir, MBh

— वर्य Pām 3.1.101, Sch —

वार्य Pāṇ 3.1.101, Sch .

I II उपादेय — ग्राह्य Rājāt 4.612

— योजयितव्य Var Br S — अनुस्था,

pass, अनुस्थीयते Śak .

to be chosen according to

circumstances विकल्प्य car .

4271

chop pl II लक्षति (ए also Ā) RV, etc —

— छिद् cl 7 छिनत्ति, छिन्ते (cl 9 Divyāṇ 27)

RV, AV, VS..

to chop off निकृत् निकृन्सति, निकृन्सते

KātyŚr, MBh, R, Suśr, etc.

chopper वृक्षादनः MBh.

✓
choral song । II प्रकृतिभम RV.

x

π

chord ॥ गुणः S 4.57.

1 II गोघा (१ भिदादि) RV 8.69.9.

an oblique chord तिर्यज्या W.

(in geom.) the chord of an arc I जीवा

Sūryas 2.57 ज्या.

~~(in geom.) the chord of a~~

1 II ज्या — ज्याका.

chorded (an instrument) लन्तिन् mfn

Chorus न ॥ अनुपदम् - संगीतम् Kāv,

Kathās, Pur.

a chorus of singers and musicians

नृदम् संगीत a chorus singer

नृन्दगायकः संगीत a Nidhana or

concluding chorus at the end of a

Saman इव आर्श Dr a particular

concluding chorus at the end of.

Sāman 344 ^L ~~Katy~~ 7.10.1 H;

Sāy on ~~Tāndyabr.~~ Tāndya Br.

chorister I T वृन्दगायकः संगित .

I II उपगातृ m Ts, SBr, AitBr.

a celestial chorister गातृ ^त m ln

1.73, गातृ m L.

1

chowrie n II चामरः Bhoj चमरः (१.५)

चामरम् MBh, etc (ibc f आ Kum 7.42.

I II भौशीरः, भौशीरम् W — गुत्सकः L —

चरः W — चामरव्याजनम् MBh 1.6, Hariv

1290, R 3.9.7 — चामरा, चामरी L, Sch

— चारतुलम् GdL चामरम् — प्रकीर्णकः L —

वालव्यजनम् SaddhP (= चामर १.५) —

वीबुक्कोशः W चामर — व्यजनचामरम्.

to become a chowrie चालव्यजनी भू

भवति Ragh belonging to chowrie

चामर mfn a chowrie bearer

चामरग्राहः १ खेत्यादि, -चामरिणः

Buddh, L a chowrie (formed of

cow's tail or peacock's feathers etc

for warding off flies अनचूलकम् L

a femal chowrie bearer चामरधारिणी

Bālar 4. $\frac{8}{9}$ — चामरग्राहिणी Kād,

Bhartr 3.67 Heat चामरधारि †

Sab 2. $\frac{0}{1}$.12, Sch chowrie blowsson-

ed चामरपुष्पः furnished with

chowries सचामर mfu Vishy grow-

ing in clusters resembling a chowrie

चमरिक्तः Bhpz 5. 3.102 having

flowers for chowrie पुष्पचामरः L

without a chowrie निश्चामर - mbn

Hear with swans as chowrie

सहस्रवातव्यजन mb (आ) n Swaring P.

1622
'christos thorn' 1 E 22

(Kaus, Sch), 242.

x

a celestial choirster गीतमोदिन्.

m L .

0.2
+

(in music) chromatic.

ग्रामिक: W — ग्रामीण म.

— x —

15
6/2/23

Chronic अर्थात् चिरकालिक, चिरकालीन

W.

chronic (as a disease)

परिगणितर सुप्ति, Car

a chronic disease. चिररोगः W

chronic (disease) - दीर्घकालिक

6 (1) Car chronic dysentery

पक्वालीसारः BHP a chronic

fever अन्वेद्युक्तः [fever] मन्वेद्युक्तः

[SAR] remaining a chronic

disease दोषनाशना १ (ई) HIV

2.8.2.

chronology I II चरित्र विज्ञान .

a chronological list of
teachers in any branch of

science विद्यावंशः Pāṇ 2.1.19,

Sch the science of chronology.

निर्दिष्ट m (with देव) Ch Up

7.1.2 (Sansk).

— — —

1
20
Chrysalis^s I कोशस्थः W — कोशमासिन W

W.

I II कोशकारः W — द्विवः W.

16-17

Chrysanthemum indicum

16-17

~~XXXX~~

Echysopogon aciculatus क० पु० केशिनी- L —

चोरपुष्पिका, चोरपुष्पी, चोर L.

^a
Chrysopogon Ricularis अक्षपीडः

Suss.

(with Pāsupatas) a kind of

chuckling. सर्वत्र: Sarvad,

कसिक: Kāsikh.

✓
6-9/

<u>Church</u>	I II. 11n, 5ah, etc.
---------------	----------------------

///

churlish । I adj उपचारपरिभ्रष्ट

Hit.

— x —

1
6.1

churn vb | I उपमय्, उपमयति TB~~Br~~

1.6.8.4, 5.

| III रक्ज् cl | रजति Dhātup 7.57.

to churn anything out of any-

thing निर्मय्, निर्मय, निर्मयति,

निर्मयते RV, निर्मयति, निर्मयते MBh

निर्मयति Kāth (acc) RV, SB~~Br~~,

etc to churn (for eliciting

fire) अमिमश् ऽB२ 14 to churn

(milk into butter) मश् ८ 1.११

मयति, मयति, मयति (ved and ep also

मयते, मयते and मयति) TS, etc to

churn out संनिर्मश् Pañcar - -

विनिर्मश् (or मश्, only ^{ind p} विनिर्मया)

Suśr to churn (the ocean) प्रमश्,

प्रमयति, प्रमयति Pañh to churn

(the sea) निर्मय, निर्मय, निर्मयोत्त

निर्मयते RV, निर्मयति, निर्मयते MBh,

निर्मयति Kāth, MBh, R to churn

thoroughly अभिप्रमय caus ~~अभिप्रमय~~

~~अभिप्रमय~~ अभिप्रमयन्त्ययति Susr.

churn n. III कलशः MBh, L ~~कलशः L~~

— कलश 6 Susr. 11.8 — गर्गरः MBh

12, Harir — गर्गरा Lalit 17.137, गर्गरी

Hariv Hariv — पुनः ग्रीकः L .

churning n. II मथनम् MBh, R, Pur

— निर्मथनम् Up, MBh, Suśr, Kām

— निर्मथनम् Vai, S uśr — विलोडनम्

Sis .

II घातनाम् — उन्मथनम् Bh.P II. 4. 18

— काथः L . रक्जः Car — रक्जा W

— प्रमथनः W — मथ्यः Kāv, Kathās

— भाष्यः W — विमथनम् . R —

द्य
वाधुनम् W . ~~any stick for~~

any stick for churning मथिन

m RV, etc a churning-cord

मथ्यगुफाः MW churning (milk

into butter) मथनम् MBh, Kāv, Suśr

churning-mountain मथ्यगिरि m

1 A, मथ्याद्रिः, मथ्याचलः, मथ्यपर्वतः, मथ्यपर्वतः

the churning of dadhi

दधिमथनम् the churning of the

ocean of milk (undertaken

by the Devas and Asuras to

obtain the Amrita, etc.) श्रीरादमथनम्
दधिमथनम्

MBh 1.366, R 1.4 5.18, Var Br S, Devīm

churning out (of Amrita) मथनम्

MBh churning-sea मथोदधिम⁴

~~2 F~~

a churning-stick 1 I मयः

MBh, Pāṇ 7.2.18 — मयनः Hariv

— मयदण्डः Kāv, ~~मयदण्डः (Pāṇ)~~
Pāṇcar —

मयदण्डकः ६ L ३ .

1 II करघर्षणः W — करघर्षिन् W —

रवजः MBh 12.77 84 — रवजकः L

— रवजा MBh ^{५.231} ~~५.231~~ — ^{५.231} रवजाः Pāṇ

7.2.18 — तक्राटः Vāsav 157

— दण्डः L — दधिचारः L —

निर्मित्यः L — पिठरम् L — चेवी —

मथिन् म RV, etc — मध्यरः L —

मथा B — मथानः MBh, R, Hariv

— वटरः (only L) — वैशाखः Śis

11.8 .

a churning - vessel मथपात्रम् L

कण्ठालः, कण्ठाला, कण्ठलः

कण्ठीनी L churning-water

मण्ठादकः L the first particles

of butter that are produced by

churning फाण्टम् SBh, Kaṇṭh

a kind of churning vessel जालगेणिका

L lighting a fire by churning

निर्मयनम् Up, MBh, Susr, Kām

made into a churning cord

(Said of the serpent vāsuki)

मण्डीकृत ~~mfu~~ MW ~~made~~ made

into a churning stick मण्डीकृत

mfu MW the mountain (Mandaraq.v)

used as a churning stick (by ~~mfu~~)

the gods and D^anavas in churning

the ocean of milk) मण्डीकृत: BHP

produced at the churning of

the ocean सिन्धुमध्य mfn BhP

produced by churning मधित

mfn RV — मध्यजम् L — मधनम्

MBh, R, Put the string on a churning

stick वैशाखरु f L that in

which the upper part of the ^{churning} churning

stick turns ओविली, ओविली

Comm. on Kāty Śr, (vv. 11

श्रौपवीली, श्रौवीली) tie (for binding

a churning stick) अंशुकम्

to produce by churning मघ् ८.१

मघति, मन्घति, मघ्नाति (red, ep also

मघते, मन्घते and मघ्नीते) TS, etc

one who churns (butter etc)

उपमश्रितृ mfn VS 30.12 .

churning adj I I मयक ^{car} ~~च~~ : —

निर्मयिन् Rājāt .

I II निमयिन् Rājāt .

churning with a straight stick(?)

दाण्डमयिक ० (ई) Pān 4.4.37, Kās.

churning ३५मय्य ५ Kās, chUp .

churned adj I I ^{मयित} RV — निर्मयित

~~मय~~ MBh, Kāv, etc — विलोडित .

III उपमयित ऽBr 2.6.1.6, Karis —

काथ L — व्याघटित W .

butter milk churned without

water मयितम् Karis, MBh, etc

churned once सकृदुपमयित ऽBr

self-churned स्वयंमयित TS

well churned प्रमयित W .

to be to be churned ~~adj.~~ I मध्यमम्

to be or being churned by

friction (as fire) निर्मिष्य TS, ŚrS.

having having churned II निर्मिष्य

MBh, MBh, Kāv.

to be churned II मय् pass.

मय्यते (cp. also गच्छति) P, etc.

निर्मिष्य, निर्मिष्य pass निर्मिष्यते MBh, Hariv.

to cause to be churned II

carusमय् ¹मययति lāty, मययति, माययति

MBh.

